

Jurij Japelj, stolni kanonik in slovenski pisatelj.

(Spisal Josip Benkovič.)

(Konec.)

IV.

Bivajoč v Naklem je Japelj večkrat obiskal svojega nekdanjega sošolca in najboljšega prijatelja Žigo pl. Hohenwarta, ki je bil stolni kanonik in generalni vikarij v Celovcu; le-ta pa mu je vračal obiske. Hohenwart je želel prijatelja dobiti kam v obližje. Prilika se je kmalu ponudila.

Ko je leta 1799. umrl kanonik in semeniški vodja Wucherer, predlagal je gener. vikarij knezoškofu Franč. grofu Salmu župnika in dekana Japlja za to mesto. Bilo je to nekaj izrednega, ker kanoniki krške škofije so bili običajno le plemiči. Dotlej je od davnih časovsem jedini Jak. Peregrin Pavlič, rodом koroški Slovenec, iz preprostega stanú postal l. 1792. kanonik, pozneje (1824—1827) celó škof. Na vabilo svojega prijatelja Japelj res vložil prošnjo, in cesar ga z odlokom z dné 4. kimovca l. 1799. imenuje po predlogu škofa Salma celovškim stolnim kanonikom. Nekaj tednov pozneje se preseli na novo mesto.

Kot kanonik je bil Japelj tudi semeniški vodja; toda ta posel je opravljal le jedno leto. Tu je dovršil še pred božičem neko nemško slovniško razpravo, takoj po novem letu 1800. pa je dal na svetlo v Ljubljani drugi natisek

I. dela sv. pisma nove zaveze; II. del te knjige je poslal med svet l. 1804.

V Celovcu je napočilo Japlju novo življenje. Knezoškof grof Salm-Reifferscheidt je bil velik prijatelj vede in umetnosti. Mnogi učenjaki so se shajali v njegovem dvoru, kjer so se pomenkovali o raznih znanstvenih vprašanjih; tudi Japlja so kmalu dobili med-se.

Možje jednega duha se najdejo hitro; tako je bilo tudi tukaj. Sestavila se je nekaka trolistna deteljica; bili so to: Jožef vitez Cerfogli, rimski akademik in opat, Matija Halla,

knezoškofijski arhivar in začasni profesor svetovne zgodovine na liceju, in naš Japelj. Vsi trije, dobri jezikoznanci, zlasti izurjeni v latinščini, opevali so v elegijah in epigramih vsak tehtnejši dogodek one dôle, ki je nudila radi tedanjih francoskih bojev obilo snovi. Zvečer

Goslar. (Slika Rafaelova.)

so se shajali ter skupno ocenjali novi plod tega ali onega. Priobčevali so svoje pesmi v raznih nemških listih; mnogo pa so jih tudi ohranili v rokopisu. Japelj je zložil med drugim slavospev v čast škofu Salmu, ko so Celovčani postavili obelisk na knežjem (pozneje na kardinalskem) trgu. Ko je leta 1805. umrl v Celovcu njegov nekdanji profesor, bivši jezuit baron Wulfen, zložil mu je v zahvalni spomin elegijo, kjer poje med drugim:

Iipse ego discipulus quondam de vultibus haerens,
Dive, Tuis, sophiae dogmata sacra bibi.

Razven latinskih elegij je zlagal tudi domače slovenske pesmice. Leta 1803. je dal na svetlo štiri liste obsezajočo pesem z naslovom: „Predstavljanje ene latinske Pejsmi Imenovane Ribči tih ludy. Skuzi eniga Korarja v' Celovci.“ Zložil je še mnogo drugih pesmij, izmed katerih jih hrani nekaj v rokopisu ljubljanski muzej. Poslovenjene so po Mendelssohnu, Gellertu, Kleistu in Hagedornu; poslovenil je tudi P. A. Metastasiovo opero „Artaxerxes“, ki je le v rokopisu.

Najrajši se je bavil Japelj z jezikoslovjem, zlasti s slovanskimi narečji. Že na Kranjskem ni nikoli opustil tega učenja, tembolj se ga je poprijel v Celovcu, kjer je imel na razpolaganje marsikako knjižnico in večje svetovalce.

Prvi njegov jezikoslovni plod je bila razprava: „Beantwortung der Frage: Welche aus den verschiedenen slawischen Sprachen man der Jugend zur leichtern Verständniss der Russischen, Polnischen, Böhmischen, Dalmatinischen, Kroatischen, Krainerischen und übrigen slawischen Mundarten beibringen solle.“ Japelj se odloči za svojo materinščino. Dovršil je ta spis kmalu potem, ko je prišel v Celovec, o božiču l. 1799.; toda to delo tudi ni bilo natisnjeno.

Takoj potem je jel spisovati slovensko slovnico, za katero je tekom let po svojih temeljnih studijah nabral ogromno gradivo. Dovršil jo je o novem letu 1807. Rokopis je bil že popolnoma za tisek pripravljen; vlada mu je 23. sušca l. 1807. že dala svoj „imprimatur“. Toda uprav tedaj, ko je hotel učeni pisatelj osrečiti s tem umotvorom svoj narod, prestrigla mu je smrt nit življenja. Rokopis, ki obsega 388 listov slovnice, 50 strani slovarja in dve velikanski tabeli, leži sedaj v ljubljanski licejski

knjižnici. Naslov temu delu se glasi: „Slawische Sprachlehre, das ist vollständiger Grammaticalunterricht von der krainerischen und windischen Sprache, wie sie in Krain, in dem österreichischen Littorali, in der Grafschaft Görz, in Steiermark und Kärnten gesprochen wird, oder vielmehr gesprochen werden sollte, dann wie sie von den Kroaten, Dalmatiern, Slawoniern, Böhmen, Polen u. Russen leicht verstanden werden kann, verfasst von Georg Japel, Domherrn etc.“

Odkar je bil Japelj v Celovcu, ni bil nikoli popolno zdrav, zato je tako hitro odložil semeniško vodstvo. Leta 1806. pa mu je vlada naložila novo breme: imenovala ga je šolskim nadzornikom za Koroško in poročevalcem v šolskih stvareh. Ta posel je opravljal do smrti — ne dolgo.

Opešan in nadušljiv si je učeni mož s tem sladil zadnje mesece svojega življenja, da je sestavljal nekako splošno vseslovansko slovnico, za katero si je bil nabavil mnogo virov, slovnice in slovarjev. Ta ideja se mu je vzbudila v glavi, ko je pisal slovensko slovnico. Zapisaval je besedne korenike slovanskih jezikov tabelarično na velik format. Iz te primerjave je izkušal dokazati njih sorodnost in starost. Tega ogromnega dela je zvršil šest velikih zvezkov v obsegu po štiri ali pet pol. Nemila smrt ga je tudi v tem opravilu prehitela, in spis je ostal nedovršen. Naslovil je to delo: „Arcticae Horulae Adami Bohorizh a. 1584 Witebergae vulgatae, nunc redivivae, seu tractatus comprehendens elementa linguarum principalium slavicae originis, videlicet Carniolicae seu Vindicae, Croaticae, Slavonicae, Dalmaticae, Bohemicae, Polonicae et Moscoviticae, auctore Georgio Japel, Canonico etc.“

Zadnje njegovo tiskano delo je bil slavospev v slovo cesarju Frančišku I., ki se je meseca kimovca l. 1807. poslovil s Koroškega.

Leta 1807., 11. vinotoka zjutraj je obiskal Japelj prijatelja opata Cerfogli-a. Nenavadno vesel in navdušen mu je prečital lepo latinsko himno, katero je zložil prejšnji večer v čast Materi Božji. Do srca ganjen se je zjokal prečitavši svojo — labodjo pesem, kakor bi bil slutil bližnjo smrt. Dogovorila sta se, da se zvečer

zopet snideta. Ko pa Japelj stopi doma v svojo sobo, zaječi: „Mich trifft der Schlag!“ (kap me je zadela) in se v tem hipu zgrudi nezavesten na tla. Prejemši sv. zakramente za umirajoče umrje še isti večer v 64. letu svoje dôle.

Pravijo, da ga je cesar imenoval tržaškim škofom, in da mu je uprav ta dan prinesel to veselo novico neki grof, bivši njegov učenec. Povodom njegove smrti so izšle tri elegije. Prijatelj Cerfogli pravi med drugim:

Et tu, sublimes qui sanctus et aequus habenas
Austriaci Imperi, Maxime Caesar habes:
Nonne putans virtutes illi sacra parasti
Iam Tergestini munera Pontificis?

Pokopali so ga na mestnem pokopališču pri sv. Rupertu. V kateri gomili počiva ta velezaslužni Slovenec, ne naznanja do danes noben spomenik. Baron Žiga Zois, ki je bil oskrbnik njegove zapuščine, prodal je vse na javni dražbi. Dragocene knjige so vzele razne knjižnice, rokopisi njegovi pa so se srečno rešili v ljubljansko licejsko knjižnico.

V.

Največjo zaslugo za slovenski narod si je pridobil Japelj s tem, da je poslovenil sv. pismo, oziroma vsaj vodil prevajanje. Sotrudniki so mu bili v tem tehtnem delu: Jožef Skrinjar, župnik pri M. B. v Ljubljani, pozneje dekan v Gorjah; Anton Traven, bivši kapelan pri Sv. Petru, župnik na Ježici; Jožef Rihar, bivši kapelan pri Sv. Jakopu, župnik v Komendi; Modest Šraj, bivši avguštinec, župnik pri Sv. Jakopu za Savo, in Matej Wolf, samostojni kapelan v Bohinjski Beli. Posamni zvezki sv. pisma so prišli na svetlo v tem-le redu:

- L. 1784. *I. del nove zaveze (evangeliji in apostolsko dejanje)*. Poslovenila Japelj in Kumerdej. — II. natisek priredil Japelj sam l. 1800.
- L. 1786. *II. del nove zaveze (apostolski listi in skrivno razodetje)*. Poslovenila prejšnja dva. — II. natisek izdal Japelj sam l. 1804.
- L. 1791. *I. zvezek stare zaveze (Pentateuh ali petere bukve Mojzesove)*. Prve štiri knjige sta prevela Japelj in Kumerdej, peto knjigo pa Japelj sam. — Ta zvezek sta posvetila nadškofu baronu Brigidu: „Višsoke Zhafti vrejdn, gnadlivi firšht, pervi vikshi shkof Lublanski! — Tebi

k' zhafti, inu Tvojmu Velikimu Imenu, kateru bo vezhnu flovelu, perpifheta le te bukve Tvoja Pokorna flushabnika Juri Japel inu Blashe Kumerdey.“

- L. 1796. *II. zvezek stare zaveze (bukve Jozue-tove, Sodnikov in Rutine)*. Poslovenil Japelj. — Kot druga polovica tega zvezka so izšle štiri bukve kraljev šele l. 1802. Poslovenil jih je Matevž Šraj, ki je to delo poklonil pomožnemu škofu Janezu Antonu Ricci-ju.
- L. 1798. *IV. zvezek stare zaveze (psalmi Davidovi)*. Poslovenil A. Traven.
- L. 1798. *V. zvezek stare zaveze (bukve pripove-stij, pridigar, visoka pesem, modrostne bukve in Sirahove)*. Poslovenil Jožef Skrinjar.
- L. 1800. *VIII. zvezek stare zaveze (mali pre-roki in bukve Makabejcev)*. Poslovenila Jožef Skrinjar in Jožef Rihar.
- L. 1801. *III. zvezek stare zaveze (knjige: Ezdra, Tobija, Judita, Estera, Job in kronične bukve)*. Poslovenila J. Rihar in Matej Šraj.
- L. 1802. *VI. zvezek stare zaveze (knjigi: Izaija in Jeremija)*. Poslovenil J. Skrinjar.
- L. 1802. *VII. zvezek stare zaveze (knjige: Ba-ruh, Ecehijel in Daniel)*. Poslovenil Matej Wolf.

S tem je bilo ogromno to delo srečno in častno dovršeno. Razven Japlja je sodeloval pri njem največ Skrinjar.

Pregledovalci rokopisov so bili razven že imenovanih tekom časa še sledeči gospodje: Mart. Naglič, Jur. Miklavčič, P. Honorat Vodlan, Valentin Vodnik, Janez Debevec, Jožef Walland (poznejši goriški nadškof) in Luka Burger: nekateri dobri razlagalci sv. pisma, drugi izvežbani jezikoznanci.

Izprva je nekoliko vplival na Japlja o. Marčo Pohlin, a kmalu se ga je otrešel. Dasi je tudi on živel večinoma le v mestih, vendar se ni uklonil Pohlinovemu načelu, naj se slovenski jezik prikroji po spačeni mestni govorici. Japelj je iskal besedij med preprostim ljudstvom. V tem so ga vrlo podpirali presojevalci svetopi-semskih rokopisov, ki so že mnogo delovali med narodom. Najbrže je Vodnik po Japlju povzel pametno misel, katero je izjavil v predgovoru h „kuharskim bukvam“, kjer piše doslovno: „Mi moremo kranjske slovenske besede

poiskati semtertje po deželi raztresene, inu na to vižo skup nabrati čisto slovenščino.“ Ako pa Japelj za ta ali oni pojem ni dobil primernega izraza v materinščini, ni ga šel s Pohlinom vred iskat v nemščino, ali ga sam skoval, temveč si ga je izposodil iz kakega slovanskega narečja.

Dasiravno se je oprezno izogibal ptujkam, vendar se jih popolno le ni hotel iznebiti; tudi členu ni povsem opustil v prvih svojih delih, češ, jaz pišem za preprosto ljudstvo, torej moram pisati tako, da me bo umelo.¹⁾ V pravopisju se je ravnal po Bohoriču; izjeme so le redke.²⁾ Iz jezikovnih ozirov je rabil tudi luteransko Dalmatinovo sv. pismo, toda po pravici se ponaša, da se njegovo delo od dela tega moža mnogo odlikuje.³⁾

Če tudi je Japelj storil vse, kar je mogel, da bi bilo delo vsestransko dovršeno, vendar je izkusil to, kar je Vodnik kakih deset let pozneje potožil, češ, kadarkoli med Slovenci kaka knjiga izide, vselej ljudje mnogo godrnjajo zoper njo. Dočim je bila večina duhovnikov jako zadovoljna s prvim prevodom, vendar so mnogi ostro kritikovali knjigo. Tedanji natančni janzenisti so se izpodtikali nad tem, da je prevod brez razlage, češ, ljudstvo ne bo umelo svete knjige. Ta obsodba je bila vsekako umestna, ker sveto pismo brez pristne razlage je težko umevno celó učenim, kaj šele preprostim čitateljem! Japelj sam je to uvidel, in dasitudi je pikro zavrnil nasprotnike l. 1791., vendar je izpolnil njih željo. Takoj v prvem zvezku stare

¹⁾ „Ast, cur etiamnum, sic procul dubio objicient aliqui, non pauca retenta sunt vocabula minus Slavica, quae utique puris vocibus reddi oportuisset? His respondemus: Non defuisse quidem voces authenticas, et civitate donatas, quibus jure optime uti licuisset, . . . sed allata paulo ante ratio, ut nimirum rudioribus etiam intelligibiles essemus, suasit, ut voces quasdam communiter usitatas, etsi minus Slavicas, prae puris Slavici deligeremus.“

²⁾ „ . . . Hos tamen quoad orthographiam, et linguae nitorem inter nostrates primarios authores adeo non improbamus, ut eorum scribendi normam fere quoad omnia receperimus, si pauca obsoleta vocabula demas . . . Caetera grammaticalia sunt, et in Grammatica Slavico-Carniolica ab uno nostrum proxime edenda fusius examinari poterunt.“ — Torej je Japelj že l. 1784. namerjal spisati slovensko slovnico!

³⁾ „ . . . vel obvie rem consideranti facile patebit, novam hanc Versionem toto coelo ab illa diversam esse.“

zaveze je priobčil Debevčev navod o čitanju sv. pisma in poslej je dodal vsakemu zvezku kot uvod vsebino dotične knjige po posamnih poglavjih.

Vsi zvezki sv. pisma so prišli na svetlo v jako lični zunanji obliki in lepo tiskani na primerno trpežnem papirju, kakor dotlej ni bila izšla še nobena slovenska knjiga.

S tem krasnim, dragocenim delom je oveko večil Japelj v slovenskem slovstvu svoje ime, zadostivši najnujnejši potrebi svojega naroda, zlasti pa duhovstvu. A tudi z ostalimi svojimi knjigami jo je pogodil dobro. Pričajo nam to mnogi natiski nekaterih njegovih del. Katekizem je izšel štirikrat (l. 1779., 1787., 1793., 1809.), cerkvena pesmarica dvakrat (l. 1784., 1788.), listi in evangelijski z dodatkom slovenskih pesmij trikrat (l. 1787., 1792., 1806.). Tudi pridige njegove so se kmalu razprodale.

Japelj se je poskusil tudi v pesnikovanju, toda rojen pesnik ni bil. Hotel je le i v tem oziru pomagati svojemu narodu in vzbuditi druge pesniške duhove.¹⁾ Nekatero izvirno njegovo pesmico, n. pr. otročja postelja na kmetih, „Kako se na Kranjskem proso mane“ itd., kažejo dobro humoristično žilico. Tudi one posvetne pesmi, katere je prevel po nemških izvirnikih, nimajo posebne cene. Nasprotno pa je v mnogih poslovenjenih cerkvenih pesmih pokazal, da ni bil brez pesniškega duha. Nekatero je prevel res izvrstno, n. pr. „Pred stolom tvoje milosti“, „Pred tabo na kolenih“, o žalostni M. B. „Stabat Mater“, o svetem Rešnjem Telesu „Sacris Solemniis“, o Kristusovem trpljenju, adventno, psalm „Miserere“ itd. Mnoge izmed teh se, nekoliko zboljšane, še sedaj prepevajo v naših cerkvah. Tudi marsikatera latinska elegija se mu je posrečila.

Veliko bolj nego kot pesnik se je odlikoval Japelj kot jezikoznanec; le žal, da iz te stroke ni nič prišlo v javnost izpod njegovega spret-

¹⁾ On sam poje:

. . . Tentet ut Idylli slavica musa genus:
Et quaedam lyrico conscripsi carmina cantu,
Ut subeant varios slavica verba modos.
Ne quoque pauperiem timeat vernacula vocum
Aut sola insuetas horreat ire vias,
Illustres posui vario sermone poetas
Pro duce qui monstrent quam terat illa viam.

nega peresa. Že kot dijak se je naučil raznih modernih jezikov. Prevajanje sv. pisma pa, pri katerem je rabil vsakovrstne, zlasti slovanske vire, podnetilo ga je iznova, da se je tem teme-

Jan Matejko. (Po fotografiji.)

ljiteje baval z jezikoslovjem. K temu ga je vzbujalo nedvomno tudi osebno občevanje z mnogimi tedanjimi slovanskimi slovstveniki, zlasti

pa z velikim mecenatom slovenskim, baronom Zojsom, s katerim se je bil seznanil že zgodaj. — Dovršivši sv. pismo, jel je z veliko vnemo

in požrtvovalnostjo spisovati slovensko slovnico, hoteč „podati kaj popolnega“, kakor pravi o njem Kopitar. Rokopis je bil popolno priredil za tisek, ko ga je smrt prehitela. Ogromno svoje znanje v slavistiki je hotel pokazati v spisu „Arcticae horulae . . . redivivae“, a tudi pri tem delu mu je neizprosna smrt potegnila iz roke marno pero. Matija Čop piše, da sta Japelj in Kumerdej celó namerjala sklicati narodni zbor vseh slovanskih učenjakov, ki naj bi določili jednotno pisavo v vseh narečjih („allgemeine, gleichförmige slavische Schreibweise“). Toda smrt obeh mož je to preprečila. (Kumerdej je umrl 10. sušca l. 1805.)

VI.

Ako hočemo označiti Japljev značaj, moramo se ozirati na razmere, v katerih je živel od mladih let. Omenili smo že, da ga je kot dijaka sošolec njegov Žiga pl. Hohenwart seznanil z mnogimi imenitnimi rodbinami. Tako se je sukal Japelj le v višjih rodbinah tudi kot tržaški kapelan in kot škofijski tajnik v Ljubljani. Kot dekan na Ježici se je precěj osamil, toda ljubljanski prijatelji njegovi so ga često obiskovali. Zlasti sta bila pomožna škofa Mikolič in za njim bar. Raigersfeld redna njegova gosta, ki sta pri njem preživela marsikako popoldne. Pri vsem tem pa je bil jako priljuden do vsakega preprostega človeka, posebno ljubezniv do mladine; včasih je bil v dvorljivosti do gospôde nekako malomaren.

Pripoveduje se, da je kot dekan na Ježici dobil zlato cesarsko svetinjo, menda kot nagrado za veliki katekizem. Določeni dan se napoti peš v Ljubljano, da mu vladni zastopnik slovesno pripne odlikovalno znamenje. Na cesti ga dohiti njegov duhovni sosed, ki se je uprav k tej slavnosti peljal v mesto. Čudeč in šaleč se, češ, da mu ne bodo dali svetinje, ako ves zaprašen pride med gospôdo, povabi ga, naj vsaj k njemu prisede. Japelj se brani; slednjič pa se vendar uda in stopi na voz.

Čeprav se je na Ježici in v Naklem sicer jako brhki in olikani gospod precěj pokmetil, vendar mu je celovško mestno življenje kmalu povrnilo vso prejšnjo dvorljivo živahnost. Njegovo obširno znanje je vzbujalo pozornost, in

z ljubeznivostjo si je pridobil srca vseh. Francoščino je govoril tako gladko, da so ga Francozi, ki so si uprav tedaj osvojili tudi Celovec, imeli za svojega rojaka. Zato se je seznanil z dvorom tedaj tu bivajoče grofice Artois, soproge poznejšega kralja Karola X. Iz vljudnosti je poučeval v modernih jezikih nekatere plemenite rodbine, in sicer ne le mladino, temveč i odrasle.¹⁾ V kako vzorni prijateljski zvezi je živel z opatom Cerfoglijem in s profesorjem Hallo, omenili smo že preje. Umevamo lahko, da je bil tudi s knezoškofom knezom Salmom v najboljšem razmerju.

Iz vsega tega uvidimo, da je bil Japelj na vseh straneh jako priljubljena oseba. Vprašati se moramo še, kakšen je bil kot duhovnik in narodnjak. Da odgovorimo nepristransko na to vprašanje, ne smemo nikakor prezreti dôbe, v kateri je živel.

To dôbo smo nekoliko že označili. Tedanji proticerkveni in centralistični duh je pokončal marsikak cvet na našem versko-narodnem polju; v svojih posledicah pa sedaj ovira razvoj cerkve in slovanskih narodov v Avstriji. Sicer se je proglasila in se po nekod še vedno proglašča ta dôba kot vzorno prosvetljena in slobodoljubna, toda po krivici.

Tedaj je po vseh avstrijskih škofijah vladal protikatoliški novošegni duh. Ljubljanska škofija ga je čutila še posebno, ker jo je vodil celih petnajst let škof, kateri je bil nekaterim vzor modernega cerkvenega kneza. Bil je to Karol grof Herberstein, katerega je papež Pij VI. sam obdolžil krivoverstva zaradi zloglasnega pastirskega lista, o katerem se je govorilo — in to najbrže po pravici — da je bil skovan v dunajski framasonski loži. Zaradi tega škofa, katerega je vlada hotela povišati v nadškofa, v kar pa papež ni hotel privoliti, bile so razmere med Vatikanom in Dunajem dalje časa jako napete. Nenadna smrt škofova je preprečila še hujše spletke.

Japelj je bil pet let dvorni kapelan in tajnik pri tem škofu. Lahko si mislimo, da občevanje

¹⁾ Tako n. pr. je poučeval v angleščini prijatelja svojega, generalnega vikarija pl. Hohenwarta, in Frančiška grofa Enzenberga mlajšega. V italijanščini je bil med drugimi njegov učenec tudi Frančišek Ksav. Lušin, poznejši nadškof goriški.

s takim možem ni bilo brez vpliva nanj. O tem nas prepričuje še zlasti to, da mu je škof mnogo zaupal in da ga je pri slovesu iz škofijskega dvorca imenoval konzistorijalnim svétnikom, podelivši mu jako prijetno službo.¹⁾

Nekako čudno je, da se je Japelj že nekaj dnij po škofovi smrti poslovil iz Ljubljane. Najbrže kot ljubimec pokojnikov ni bil priljubljen nekaterim dostojanstvenikom. Po vsem tem bi utegnil marsikdo Japlja obsoditi kot slabega duhovnika. Toda krivico bi delali njegovemu imenu, ko bi ga proglasili za takega. Smelo trdimo, da je bil Japelj med sovrstniki vrl, delaven in goreč duhovnik, ki je dobro umel svoje duhovno-pastirsko zvanje.

Da se je tudi on nekoliko navzel tedanjega duha, to ni nič čudnega. Saj jih je bilo tedaj bore malo, ki bi se ga bili obvarovali popolno. Dočim pa je šel marsikak duhovnik z vlado čez drn in strn, Japelj vkljub temu, da je bil dvorni kapelan „vzornega“ novodobnega škofa, vendar le nikoli ni učinil nič takega, iz česar bi se dalo sklepati, da je cerkveno oblast ponižal pod vladno. Le nekatere njegove pridige so nadahnjene nekoliko s tem duhom; a še te niso popolnoma izvirne.

Da je bil Japelj res dober duhovnik, spričuje nam njegovo zasebno življenje, zlasti pa njegovo slovstveno delovanje. Pisal je do malega le nabožne knjige v dušni prid svojih rojakov. In kako vestno in natančno je vodil navzlic mnogim oviram prevajanje sv. pisma!

Sploh pa tudi zaradi tega ni mogel biti pristaš proticerkvene vladne politike, ker kot navdušen Slovenec ni mogel odobravati njenih ponemčevalnih naklepov.

Sicer so v novejšem času izkušali nekateri preporoditelje novoslovenskega slovstva, Trubarja in tovariše njegove, proglasiti kot zavedne narodnjake. A to je nezmisel! O kaki narodni

¹⁾ Kot dvornemu kapelanu mu je bil naslednik Martin Kuralt, brat onega zatiškega cistercijca o. Roberta Kuralta, ki je l. 1781. izdal na Dunaju času primerno knjigo: „Genuina totius jurisprudentiae sacrae principia, nova, concinna, facillique methodo pertractata“, v dveh zvezkih, katero je leto pozneje neki D. Kreib ponemčil. — Ta razprava je menda vladi ugajala, ker pisatelja in njegovega redovnega sobrata prijorja o. Ignacija Fabianija je poklicala na Dunaj v državno službo.

zavesti ali narodnem ponosu slovenskih slovstvenikov do Pohlina in Japlja ne nahajamo pravega sledú. Dotlej so pisateljevali le v trdnem prepričanju, da z nabožnimi knjigami vrlo pospešujejo krščansko življenje med rojaki ter s tem izpolnjujejo hkrati svoje duhovno-pastirsko zvanje. Zato so pisali do te dôbe samo nabožne slovenske knjige; izvzeti je treba le par slabih stvari. Šele o. Marko Pohlin je razširil obzorje slovenskega slovstvenega polja s tem, da je jel spisovati tudi posvetne knjige. Preveliko navdušenje za slovenski narod ga je zavêdlo v ono nesrečno jezikobrodje, ki je zapeljalo in pokvarilo celó druge. Kar je Pohlin začel, nadaljeval je mnogo bolj srečno in uspešno razumni Japelj in za njim Vodnik s sovrstniki in učenci.

Iskrena ljubezen do naroda je potiskala Japlju pisateljsko pero v roko, da je oral ledino domačega slovstvenega polja kot izboren nabožni pisatelj, kot umen jezikoslovec in marljiv pesnik ter navduševal k delovanju za duševni blagor svojega rodú tudi prijatelje. Pisateljsko delaven je bil skoro trideset let; tekom tega časa je mnogo napredoval, mnogo se naučil. Kaka razlika med velikim katekizmom (leta 1779.), da, celó med prvo izdajo sv. pisma (leta 1784.) in med njega drugo izdajo (leta 1800.)! Po vsej pravici se smé imenovati ta knjiga v jezikovnem oziru najboljša do iste dôbe.¹⁾ Sicer so že pred Japljem pisali možje razna dela, a vkljub večletnemu pisateljstvu niso napredovali. Japelj pa je s pomočjo sorodnih slovanskih narečij proučeval svojo materinščino z lepim uspehom. Obdelal je marsikako slovnico in marsikak besednjak ter se izuril tem potom kot več slavist. Sad vseh teh studij naj bi bila njegova slovenska (rekel bi: vseslovanska) slovnica.

Tako je postal v resnici zaveden Slovenec in zaveden Slovan z neomajljivim narodnim prepričanjem in ponosom, katerega ni izgubil niti v ptujini. Po pravici pravi o njem Šafařík: „Japelj war ein enthusiastisch fleissiger Slavist.“ Nad vse pa je cenil svojo milo materinščino. To je pokazal s spisom, v katerem razpravlja vprašanje,

¹⁾ Celó Kopitar jo imenuje „das correcteste Buch bisher in unserer Sprache“, s katero je popolno zadovoljen, razven z nekaterimi napačnimi naglasi, katere pa so naredili pregledovalci rokopisov.

katero slovansko narečje je najprimernejše, da bi se mladina z njegovo pomočjo priučila še drugim. Odločil se je za slovenski jezik, češ, ta je izmed najstarejših, preprost sicer, a vendar lepoglasen, bogat v izrazih in slikovit, najstarejšim svetovnim jezikom najbolj soroden itd.¹⁾

Kar je zapisal Vodnik sam o sebi, sme se v polni meri obrniti tudi na Japlja, da je namreč vedno hotel „kranjski jezik čeden narediti“ in svoj narod pred svetom poslaviti. Zato je vedno iskal združenja s somišljeniki, češ, v jedinosti je moč. S prijatelji je zasnoval l. 1781. družbo „Academia operosorum“, v kateri je bil marljiv ud s priimkom „Secretus“ in tajnik. Ko se je le-ta že leta 1787. razšla, ponudil se je takoj l. 1789. sličnemu goriškemu društvu „Arcadia“, da ga vsprejme kot uda. S ponosom poje o sebi v tem priporočilu:

Ille ego, qui cecini Slavonica metra Philippo,
Dum caperet Regni publica gesta foris,
Qui normam fidei patrio sermone reduxi
Numen ut a teneris discat amare puer . . .
Sunt mihi quas lingua modulator nostrate camoenae,
Ut missis pariter pagina juncta docet . . . etc.

„Arcadia“ ga je vsprejela med svoje ude in mu nadela akademično ime „Silvanides Driadius“. Ne dolgo potem je sklenil pisateljsko vzajemnost s slovenitelji sv. pisma in v Celovcu je bil takoj po svojem dohodu najiskrenejši družabnik tamošnjih pisateljev. Mirovati ni mogel in ni hotel nikoli.

Japelj je bil in ostane jeden izmed največjih slovstvenikov slovenskih. Z vsestranskim delovanjem je mnogo vplival na poznejše pisatelje. Pohlin in on začenjata v našem slovstvu tako imenovano učenjaško ali prehodno dōbo. Oče Marko je z novotarijami vsaj toliko koristil narodu, da je vzbudil mnoge iskre in nadarjene može, ki so ga sicer bridko pobijali, a hkrati obdelavali zanemarjeno slovensko slovstveno polje. Izprva je bil Japelj njegov pristaš, a kmalu je krenil na drugo pot ter s sv. pismom praktično pobijal to, kar so drugi s slovniciami teoretično.

¹⁾ Tudi dandanes treba na to opozarjati naše vnete „Slovane“. Nekateri rodoljubi se tako vnamajo za kako slovansko narečje, da z bok tega zanemarjajo materinščino. Hvala Bogu, da je takih le malo, in da njih veljava ni velika. Uredn.

Njegova zasluga je tudi, da je s Kumerdejem vred opozarjal Slovence na druga slovanska narečja in stopil z največjimi tedanjimi slavisti v slovstveno zvezo. Oba sta hotela spisati nekako primerjalno slovansko slovnico, a čas za tak

poskus ni bil še ugoden, ker posamezna narečja niso imela še dobrih zanesljivih slovnice.

Pogled v Japljevo življenje in zlasti še v njegovo slovstveno delovanje nam ga kaže kot pristnega, samostojno mislečega, nadarjenega

in delavnega Slovenca. Čeprav je vplival nanj nezdravi duh iste dôle, vendar mu ni škodoval, ni ga narodu odtujil, kakor je žal mnogo drugih mož; njega je le podnetil, da je tembolj gorel za čast in blaginjo očetnjave, da je pospeševal

Profil ženske glave. (Studija. Slikal Alfred Seifert.)

šolstvo in slovstvo med rojaki. Isti zmoter, kateri ga je vodil pri največjem njegovem delu, pri prevajanju sv. pisma, vodil ga je izvestno v vseh njegovih opravilih. In ta je bil po njegovi lastni izjavi: „Divini nominis honor, Religionis incrementum, Patriae nostrae amor.“ Torej geslo: za Boga in domovino! Bil je v resnici dober, vzoren duhovnik, goreč narodnjak, umen in nadarjen pisatelj, ljubezniv mladino ljub, prijatelj šolstva in požrtvovalen človekoljub, ki se je v svoji oporoki (8. mal. tr. l. 1807.) spominjal še

ubožcev na Ježici in v Naklem. Bil je skratka samozavesten, razborit, cel mož — prava slovenska korenina! Po pravici piše o njem blagi Slomšek: „Ako pomislimo čas, v katerem je živel, in preštejemo njegove spise in njegova obširna težavna dela, prepričamo se lahko dobrega duha, kateri ga je oživiljal za svoje ljudstvo in priznati moramo po vsej pravici, da je bil Japelj biser najiskrenejših rodoljubov naših, kar jih je kdaj nosila zemlja slovenska.“

Čast takemu možu!

Selanov zet.

(Povest; spisal Slavoljub Dobrávec.)

III.

En gorek rek — srce odpre.
En ljub pogled — srce se vžge.
Gregorčič.

Prijateljstvo med Matijem in Selanom se je zadnji čas res nekoliko ohladilo. Selanu je začela rojiti po glavi misel, kako naglo bi obogatel, ko bi bil sam gostilničar v Višnjah in ko bi sam odpravljajal za oba priprago. To, kar služita sedaj oba, deval bi on sam v žep. Kako bi bilo to prijetno! Selan se je vtopil v to misel. Vse njegovo početje je merilo na to, da jo uresniči, čim prej tem bolje. Zato ni mislil na drugo, kakor na smoter, sredstev ni izbiral. Glavna reč je, Matija Bajca izpodriniti, izpodkopati mu veljavo pri ljudeh. Kako? Tega še ni dognal. Matija je trda kost. Stare denarje, pravijo, ima še, staro žito in staro kranjsko poštenost, ki je bila Selanovim nakanam najtrša lupina. — Sovražnik je deloval vstrajno.

Danes so točili pri Bajcu zbirano vino, jutri bodo kuhali kravje meso, tudi sploh dajejo premajhne dele in pičlo mero ter zahtevajo dolge račune. Njegova živina ni za nič, ker je sestradana. Matija je strašen oderuh.

Vse to je Selan mešal in trosil med ljudi, a vendar jih ni mogel mnogo navrniti k sebi. Matija je zvedel veliko takih lažij, ali ker mu ni bilo mnogo do njih, molčal je in ostal prejšnji Bajec, ne da bi preiskoval, kdo jim je duševni oče. Tudi Šimen se ni dosti brigal za to, kaj govore ljudje. Znana mu je bila stara resnica, da ljudje nekateroga hvalijo ali pa grajajo čez mero. Najmanje bi si bil mislil, da dela to Selan zoper njegovega očeta.

Drugače je videl potem, ko ga je na to opozoril Medlišek. Zvedel je tudi nekaj drugega.

Oni večer so res prišli tihotapci. Anici je bil to povedal še pred mrakom. Opazil je na nji čudno izpremembo. Zardela je, obrnila se v stran, šla iz sobe in vrnivša se rekla:

„Jaz se jih bojim.“

Šimen jo je tolažil, dasi ni umel, zakaj bi se jih bala; zato se mu je beseda zadirala v grlu. Spomnil se je Medliškovih besed, obšla ga je zopet prejšnja zla slutnja, a tolmačiti si je ni mogel.

Čim dalje je opazoval Anico, tem bolj se mu je dozdevalo, da ni več tista kakor lani. V spominu se mu je vrstila slika za sliko, kažoča življenje prejšnjih dni. Vse so bile lepše, nego je sedanost. Ni mogel odgnati neke slutnje, ki mu je pravila, da se je njeno srce obrnilo od njega drugam. Ta misel ga je mučila, razjedala kakor črv. Zdelo se mu je, kakor bi mu temnela zvezda sreče. To je že stara uganka, zagonetka človeških src, pravi Kraszewsky: Usiplji jim darov polno pest, ne bodo jih marali, celó od njih se bodo obračali; odvzemi jim le drobno zrnice in brani se, da bi je povrnili, pa ne bodo mogli živeti brez njega.

Šimen ni pomislil, da se je i on mnogo izpremenil od lani. Z leti je bil resnejši.

„Danés si žalosten, kaj ti je?“ vpraša ga Anica sočutno in pogleda naravnost v obraz, v oči, kakor bi hotela tam brati vzrok njegovi bolesti.

„Ne vem“, odvrne kratko in skoro ostro, da je spoznala njegovo nevoljo. V hipu, ko je izgovoril rečeni besedi, spomnil se je, da bi tako

ne bil smel govoriti. Zato obrne pomenek na drugo pot.

„Ali si kaj brala te dni?“

„Nekaj malega. Nimam mnogo časa, kaj hočeš!“ odgovori. Oko ji je bilo rosno . . .

„Potrudi se, potrudi! Zmerom ložje ti bode. Človek, ki zna brati in pisati, storil je v napredku že velik korak.“

„Slovo od mladosti“ sem brala in prepisala, kakor si rekel.“

„Prav. Ali ti ugaja ta pesem?“

„Nisem je umela prav do konca. Ali sem trde glave, kaj?“

V tem je priropotal pred hišo voz, ljudje so prišli v sobo, in njunega pogovora je bilo konec, dasi bi bil Šimnu del tako dobro, kakor rahel dež razpokani zemlji.

Soba se je polnila. Kolikor je bilo v nji več pivcev, toliko tudi več krika. Pozneje se je začelo celó petje, seveda po obliki in vsebini tako, kakoršni so bili pevci, ki niso mogli v sebi ugnati strasti, katerim je bilo udano življenje ob cestah

Šimen je odrinil domov.

Zunaj je bilo temno kakor v rogu. Prsta pred nosom ne bi bil videl. Vendar so se plazile nerazločne postave pod višenjsko vasjo, potem v presledkih druga za drugo skozi vas in dalje v goro. Pol ure pozneje se je pomikala izpod vasi proti Selanu zdržema za veliko svetilnico dolga vrsta množ. Prvi je nosil zvonec, drugi za njim puško ali kolec. Stopali so drzno in glasno.

Ne dolgo potem se je zbrala vsa ta čudna družba v zadnji sobi Selanove gostilne. Govorili so svoj posebni jezik, le tu in tam se je razlegala iz obrasenih ust — slovenska kletev. Bili so to ljudje divjih obrazov, še bolj divjega vedenja in jako različne starosti. Vseh je bilo nad dvajset. Mirno so sedli za mizo, poklicali nekaj bokalov vina in začeli razgovor, ki se je sukal — ne o „jebblajtarjih“ ali njihovih vohunih, marveč — o nekem ranjencu. Kako in kaj se je vse zvršilo, tega se zaradi opreznosti niso pogovarjali niti med seboj; skrbeli so le, kam bi ga pripravili na varno, da bi okreval, ali pa z Bogom spravljen, mirno zaspal. A pozneje se jim je prilegalo vino bolj, kakor bratoljubje. Natiskali so ga kakor vodo. Čas je potekal hitro. Pivci so si gladili razmršene brade, privzdigovali otolčena pokrivala na glavah, kakor da hočejo s tem utirati pot vinski moči, slednjič so se začeli objemati kakor redko katere matere sinovi na svetu, prisezali so si večno zvestobo, objemali so se brez nehanja kakor opice in nazadnje kakor mlade mačke.

Za mizo v kotu je sedel oduren možak. Brada mu je bila tako ogorela in obledela kakor

bukov gozd o vseh svetih. Malo je pil in še manj govoril, le srpo zrl pred-se ter pogledal sedaj tega, sedaj onega, kakor pogleda jezen učitelj po šoli, ko ne vé, kateri izmed učencev je kriv splošnega nemira. Mož, ki ni bil nihče drug kakor Štefan Medlišek, potegne krepko iz kupice, osorno pogleda po sobi, zakolne krepko sam zase, vstane ter izpregovori ali bolje rečeno zakriči:

„Prijetelji! Smrt vragom, našim sovražnikom!“

„Amen, amen!“ odmeva iz vseh pijanih grl.

„Za našega tovariša niste ukrenili še ničesar. To ni prav. Naš brat je, in kar se je njemu zgodilo danes, utegne se zgoditi meni ali komu drugemu jutri, če ne še prej; a nikomur izmed nas bi se ne zdelo dobro, ko bi ga pustili s smrtnim svincem ležati in umirati v grmovju. Mene čaka kaj takega, toda vi ste še ljudje, ki morete še v človeško družbo. Izbrali ste mene za voditelja; vam je odprta pot v daljni svet, meni pa med divjo zverino. A bodi! Za časa moram skrbeti. Torej poslušajte! Dva po Tomaža!“

Molčé vstaneta dva mlajša ter se odpravita skozi vrata, željno pogledujoč na mize, kjer se je iskril rmeni vipavec v obilni meri. Rada bi ga bila še vlekla, toda Medliškova zapoved je trda; neposlušnost bi ju utegnila spraviti ob ves zaslužek, če ne še ob kaj dražjega. Medlišek ima tu prvo besedo, to vé vsak novinec. Ko bi ne bilo njega, težko bi bilo tihotapljenje preko Nanosa. On je pravi posredovalec med dolenskimi ali čišskimi tihotapci in gorenjskimi in idrijskimi odjemalci. Vrhu vsega je on — rokovnjač, katerega se boji vsak, tudi oni, s katerim je zaupen prijatelj.

Nekateri tovariši so že pospali okoli mize, drugi so šli iskat ležišča po znanih hišah, le Medlišek je ostal z dvema ali tremi pivci. Ukazal je še to in ono ter se delal — vpričo domačih ljudij —, kakor da je popolnoma ptuj v tem kraju. Saj se tudi že tako dolgo klati po svetu, da bi ga njegovi vrstniki težko spoznali. Ostal je sam poleg na pol praznega bokala, kakor vojskovodja, katerega so ostavili vojaki. Nemo je zrl v svetilnico na mizi. Tam v sosednji sobi je spoznal glas hišnega gospodarja. Morda ga je ta tudi videl. Lahko ga izda, če ga hoče. Okolici bi s tem odvzel mnogo strahú, „jebblajtarjem“ bi naklonil veliko veselje, njemu samemu bi bilo pa življenje gotovo skrajšano bolj, nego bi rad.

Tako je premišljal Medlišek in zavidal nagrado, razpisano na njegovo glavo, onemu, ki ga spravi pravici v roke. Nasmehnil se je in zamrmral sam s seboj: „Škoda, da je ne morem zaslužiti sam!“

Medlišku je tekla zibel v prijaznem Sanaboru poleg peneče se Bele. Oče ga je bil določil kot najmlajšega in najbolj bistre glave za šolo. Za kmetovalca sicer niso bili takoj po francoskih vojskah najboljši časi, a Medliškov oče je tiščal po kakšen tolarček in šmarno petico še iz boljših dnij.

Deček je šel v šolo. Viri molčé o tem, kako daleč jo je „pritolkel“, vemo pa, da se je mladi Štefan sprl z očetom, z materjo in z vso družino ravno zastran tega, ker mu ni dišala več knjiga. Odslej ga ni bilo nič domov, a tudi v šolo ni šel več. To so bili tudi vzroki, da so ga ulovili in vtaknili v vojaško suktnjo. Biričem, ki so ga ujeli, pomagali so lastni njegovi vaščani, da, celó bratje in oče.

Štefan je siloma zadel puško na ramo, v srce se mu je pa tedaj naselila mržnja do vseh ljudij, največ še do njegovih najbližjih sorodvincev. To sovraštvo ga je pozneje vodilo po vseh potih, dasi je bil svojim prijateljem mil, blag in mehak kakor ženska. In ko je bruhal svojo jezo, vrstili so se pogosti požari in godile so se tatvine v rodni njegovi vasi. Od vojakov jo je namreč popihal o najugodnejši priliki; tedaj je nastal v rodnem njegovem Sanaboru malone takšen strah kakor med Rimljani, ko se je bližal Hanibal.

Kmalu se je raznesla novica, da se klati Medlišek po nanoških gozdih. Tedaj se je začela nanj prava gonja. Često ga je šla lovit kar vsa vas, a kamo bi ga ujeli, ko ga niti videli niso. Ko so lovci rjuli po gozdu in psi tulili po gorah, pil je on vince v kakšnem sanaborskem hramu in obiral ukradeno pleče. Znal se je vselej povabiti k onemu sosеду, ki je bil za gonjo najbolj navdušen. Ljudje so zaradi tega mislili, da je čarovnik, v zvezi z vsemi peklenškimi pomočniki, da ima črne bukve, sploh jim je bil Medlišek pol človeka pol vraga.

Vendar ni živel nikoli na miru. Vedni strah pred sovražniki in izdajalci, vedna misel na lastno obrambo sta mu popolnoma otrdila srce. Včasih, ko je mirno ležal v skritem zatišju in užival blagodejne žarke jesenskega solnca, premišljal je sam svoje življenje in čudil se, da more človek tudi podivjati. Dostikrat je Medlišek tako mislil in ravno tolikrat se je tudi spomnil, da so tega krivi ljudje, njegovi ljudje. Tudi danes je mislil na to.

Medliškovi tovariši so molčali. Strah, hoja in nesreča preteklega večera ni mogla tako vplivati na njih živce kakor vinska kapljica, ki je takoj zahtevala svoj davek — v spanju.

Nikdo se ni spomnil, da bi bilo dobro pogledati, zakaj ni tako dolgo onih z ranjencem. Kjer zamrè čut pravice, hira tudi sočutje.

Poglejmo vsaj mi!

Pičle pol ure pod Višnjami leži v jarku nezavesten mladenič. Več streljajev daleč je nosil smrtno kroglo v prsih. Tu med vrbjem je onemogel, ker mu je odtekla kri, in zgrudil se je z obleko zakrivajoč globoko rano v desni strani. Tovariši mu niso mogli pomagati. Zmogli so sicer napad finančne straže, a bojé se številnejše trume prežečih stražnikov, zbežali so v drugo stran, da so si rešili življenje. Zvečer šele so se priplazili nazaj in odnesli svoje blago v goro nad vasjo, potem so se vrnili in uprizorili prej omenjeno procesijo, hoteč s tem dražiti stražnike, ki jim sedaj niso mogli do živega, ker niso nosili več prepovedanega listja. Ranjenca niso našli; stražniki so ga sicer videli med vrbami, a ker so mislili, da je gotovo mrtev, pustili so ga in šli naprej. Menda jim je tudi jeza zakrknila srce, da v umirajočem mladeniču niso videli — človeka.

Sedaj je okoli njega vse tiho, skrivnosten, mrtvaški mir in gluha noč. Le kdaj se še izvije iz mladih prsij težak, počasen vzdihljaj, potem je pa zopet vse tajno, mirno, in kakor svinec težka tema razprostira svoja krila pod gostimi oblaki. Vsak trenutek se bliža močna ploha.

Nekaj časa pozneje se prikradeta v bližino dve moški postavi. Premikali sta se tako tiho, kakor senca.

„Ta je mrtev“, zašepeče prvi, ki je stopil bliže in otipal ranjenca.

„Pustiva ga do jutri, saj ga nikdo ne ukrade,“ oglasi se surov hripav glas.

„Ne, tega ne smeva. Naš tovariš je bil, in ne spodobi se!“ zatrjuje zopet prvi, prime ranjenca za rame in ga privzdigne nekako tako, kakor da bolniku popravlja vzglavje. V mrtvecu nekaj zahrešči. Zato ga oba preiščeta še skrbneje in spoznata, da je še duh v njem. Jeden stopi v bližnjo goščavo in se kmalu vrne z dvema kolcema, katera zveže in preveže z vrbovimi mladikami, da napravi nekakšna nosila. Zaradi teme se je to vršilo vse bolj po malem in počasi. Nalahko ga potem primeta in položita na nja, kakor bi devala mrtveca v krsto. Nesla sta ga v Višnje k Selanu.

Medlišek ga je pregledal, zmajal z glavo in odšel k družbi, katera je, prespavša vinsko moč, zopet pridno gledala po kozarcih. Zložili so nekaj drobiža za pogreb in odšli, ko je po viharni noči naznanjala zora na vshodu veličastno jutro. Drugi dan je prišel stari Lenček, po Višnjah in okolici znan ranocelnik in zdravnik za živino in ljudi.

Ta ga je preiskal in rekel, da bi se mu morda še pomagalo, ko bi mu krogla ne bila ostala v prsih. Da bi jo spravil ven, nima moči in tudi ne potrebnih priprav. Škoda mladeniča!

— A to pot je Lenček, četudi je bil prebrisan, le ni uganil. Ko je prišel pogledat drugi in tretji dan, čudil se je, da ranjenec neče še umreti. Na tihem lahko povemo, da je Lenček to prav srčno želel, ker je bila v nevarnosti njegova zdravniška nezmotljivost. Ako mu je bolnik prehitro pustil dušo, znal je vselej pogoditi pravi vzrok, zakaj ga ni več; drugače je pa sedaj, ko je povedal vzrok smrti, celó naznanil uro, kdaj potrka na vrata. To je spravilo sicer dobrovoljnega Lenčka v veliko zadrego.

Mine tudi četrti dan. Ljudje so mu pripovedovali, da je bolnik tudi odprl oči. To mu ni dalo mirovati. „Šment“, pravi sam pri sebi, „temu je duša res prirasla na zemljo.“ Vstane, vzame nekaj lekov in nerodnih priprav, kakor če je šel kam dret zobe, in gre naravnost k Selanu in naravnost k bolniku.

Debeli dve uri je stopal po prstih okoli njega, delal je obraz sedaj sila imeniten, sedaj pa skrben kakor babica, ki hladi čelo bolnemu vnučku. Slednjič je odšel tako na tihem, da nikdo ni vedel, kdaj. Naslednji dan pride zopet točno ob ravno tisti uri. Bolnik je nemo zrl v strop. Gledal je, a razložil ni nikogar. Resnico povemo, če rečemo, da se ga je Lenček prav ustrašil. Obstal je pri vratih in strmel. Spoznal je menda, da je z življenjem težavnejša borba kakor s smrtjo, zato je popolnoma izpremenil svoje zdravljenje. Stopil je namreč k njemu in ga še pregledal, a prav natančno. Videl je, da ima srjaco krvavo tudi na plečih, toda ne mnogo, ker se je kri z obleko strdila okoli rane. To je bilo starčku uganka. Preiskaval ga je še in še ter je spoznal po dvanedevnem trudapolnem naporu, da mu je šla krogla na plečih noter ali pa ven. Toliko bi prisegel, da krogla ni več v rani.

„Sedaj bo dobro“, nasmehljaj se je Anici, ko je odhajal domov po zdravilnih sokov in drugih le njemu znanih lekov. Veselilo ga je, da je za jedno izkušnjo bogatejši, še bolj pa zato, da je slednjič vendar rešil pri ljudeh že pojemajoče zaupanje.

„Ali je že umrl?“ vpraša ga dekle boječe. Oči je imela objokane, gledala ga je vendar tako živo, kakor bi hotela na njegovem obrazu brati razsodbo o življenju ali smrti — svoji.

„Kaj še!“ dé Lenček bahato. „Ozdravel bo, ozdravel. Samo mir, prosim, mir, in počakaj, da se vrnem!“

Čudeč se so gledali za starčkom, ki je stopal urno kakor mladenič. Šel je in se vrnil, kuhal in mazal, molil in križal ter zapovedoval mir, le mir. Šesti dan je izpregledal njegov bolnik, spoznal ga vendar še ni, a spoznal je Anico, ki mu je stregla ves čas tako skrbno, kakor bi stregla svojemu bratu.

Potem je ginil dan za dnevom enakomerno; Lenček si je veselo mel roki, bolniku je bilo vedno bolje.

Ranjenec se zavé v tihi sobici ležeč in nepremično zroč v strop. Vse okoli njega je mirno kakor v grobu, niti pokanja vozniških bičev ni slišati. Skozi okno pa siplje prijetno zelenilo odsev svoje barve v sobo, jesenski duh po suhi travi in zrelem sadju z vrta dobro dé onemoglim plučim. O najmanjšem šumu se vzdrami mladenič, pritisne roko na prsi in se plaho ozre po sobi. Nad posteljo je visela v drznih potezah naslikana podoba Matere Božje, a reči smemo, da kar je nedostajalo podobi tehniške dovršenosti in idealne podlage, nadomeščala je v mladeničevem srcu obilna njegova vera. Zaupno se je oziral k nebeški Kraljici, in to mu je bilo v samotnih urah na bolniški postelji veliko tešilo.

Ptuj mladenič pod ptujo streho, ki ga je po staroslovenski gostoljubni navadi sprejela v svojo skrb in varstvo, pa ni še tedaj slutil, kaj mu je vera. Slutil je le svojo izgubo, škodo zastran rane, zastran kazni, čutil je le, da so mu vzeli vse, vse, da je izgubljen in osamljen, ostala mu je poleg vere le še — temna prihodnost.

In vendar se mu je zdelo, da ni res tako ptuj pod Selanovo streho. Dasi mu niso bile mnogo znane razmere in ni razven Anice in Lenčkovega očeta bliže hodil k njemu nihče, zdelo se mu je prijetno med temi ljudmi, da, tem prijetnejše, čim bolj je zmagovala njegova mladostna moč in Lenčkovo mazilo nevarne posledice „jebajarske“ svinčenke. Ljubko se mu je nasmehavalo lice, ko je stopala v sobo Anica, noseč mu hladilne pijače ali šopek cvetic. Zdelo se je, da mati skoro več rada ne vidi, če hodi hči prepogosto k bolniku. Kmalu bodo morali njeni obiski popolnoma nehati.

Nekega dné se obrne lahko kakor srnica po sobi, hiti k vratom in od tam vpraša:

„Tomaž, kako ti je?“

„Mislim, da bom kmalu zdrav, Anica.“

To se je potem vrstilo več dnij brez premembe. Bolezen ga je zapuščala, oči so dobile prejšnjo svetlobo in živahnost, lase si je uredil in tudi obilne brke je zasukal, kar je kazalo njegov obraz nekako moško predrzen. Teden pozneje ga najde Anica že po koncu. Roko je imel navezано na ruto okoli vratú in sedel je na postelji. Nekoliko se ga je ustrašila, a ne mnogo, saj se je prejšnje čase zeló veselila, ko je slišala, da prihajajo tihotapci in ž njimi tudi mladi, živahni Belokranjec. Prav rada se je tedaj pogovarjala ž njim; ni mu zamerila tudi, če je bil malo prijaznejši kakor drugi.

„Ali ti je dovolil Lenček vstati?“ nadaljevala je danes izpraševanje.

„To se vé, da, in roko mi je zavezal“ dé on ter pogleda deklico smelo v lice. Dobro se mu je zdelo, da tako skrbi zanj.

„Za koliko časa boš popolnoma zdrav, Tomaž?“

„Upam, da v štirinajstih dneh.“

„Kaj bo pa potem s tabo?“ vpraša deklica in povese oči, da bi zakrila rdečico.

„Sam ne vem. Domov ne morem in ne smem.“

„Ali pojdeš še k tihotapcem?“ reče ona in ga pogleda tako živo in resno kakor, recimo, pogleda odgojevatelj svojega gojenca, o katerem bi se rad prepričal, ali je samo v zadregi, ali res ne zna odgovora.

„Ne, Anica, k tihotapcem nikoli več; Boga in tebe moram zahvaliti, da sem še živ.“

„Ne, ne, mene nič“, brani se ona. „Povej rajši, kam misliš, ko se ti povrne zdravje?“

„Anica“, reče on, kolikor more ljubeznivo — njena skrb in prijaznost sta ga močno ganili — „Anica, jaz si moram služiti vsakdanji kruh.“

Tu šine deklici v glavo misel, ki je bila pozneje za Tomaža in za njo uprav usodna.

„Tomaž, zakaj bi ne ostal pri nas?“ vpraša ga po dolgem molku, ko sta si stala nasproti kakor nema. Le oči so razodevale tajnost.

Njemu se misel ni zdela napačna, celó zveselil se je tega, saj si je kakor zazidal pot v domovino. Strašila ga je druga stvar.

„Ne vem, če bi me maral tvoj oče. Tudi sem se v zadnjih letih zeló odvadil kmečkega dela. Zapuščal sem očeta in mater ter hodil po prepovedanih potih s tihotapci. Stariši so mi branili, jaz pa nisem hotel ostati doma. Zato sem se popolnoma sprl z očetom in odšel po svetu.“

„Moja domovina“, nadaljeval je po kratkem prestanku, videč, da dekle briše solze, „je daleč tam doli ob Kolpi. Tam stoji hiša mojega očeta, tam hodi mati, stavim, vsako jutro gledat na okno, kdaj se povrne zopet Tomaž. Oče sam obdeluje zemljo, od dela se ozira, kdaj se povrne sin, kdaj mu podá roko v spravo in prime za delo. Toda zaman vse to! Pot mi je za vselej zaprta v drago domačijo. Zaveril sem se, da se ne vrnem. — Bog mi odpusti!“

Ona je rekla, otrši si solzne oči:

„Torej domov se ne vrneš več, Tomaž?“

„Ne, ne morem.“

„Tomaž, pa mati, oče? Ali boš mogel samo jedno noč mirno zaspati, dobro vedoč, da tam daleč v rojstvenem selu vzdihuje po tebi oče, toči solze mati?“

To je mladeniča pretreslo. Nikdar še ni mislil o tem, češar ga je sedaj spomnila ptuja deklica, rešivša ga gotove smrti, deklica, katera se mu je od nekdaj zdela lepša in boljša mimo

vseh drugih. Prime se za glavo, pritisne levico na čelo, kakor da hoče iztisniti s silo iz njega odgovor. Dolgo molči in preudarja, a nikjer se mu ne prikaže voz iz težavne zágate. Naposled, da bi le pretrgal neprijetni molk, pravi počasi in nedoločno:

„Ne vem.“

„Tomaž, ostani pri nas, jaz ti bom pomagala, da se pobotaš s stariši. Znam pisati; kar boš hotel, to jima bova —“ Deklica bi bila rekla še kaj, ali glas materin jo je zval v sobo za goste, kjer so posedli že zopet novi potniki. Prijazno mu namignivši, hoteč ga menda prisiliti, naj pritrđi njenim besedam, izginila je iz sobe. On je pokimal molčé, saj bi bil tudi storil molčé, ko bi mu bila Anica velela skočiti v ogenj.

V gostilniški sobi se je prav debelo smejal Selan. Vsedel se je za mizo in velel prnesti bokal črnine. To se je zgodilo sicer le o naj-svečanejših prilikah ali pa tedaj, ko se mu je kakšna stvar sponesla prav dobro. Tudi danes je nekaj ukrenil, kar se mu je zdelo v njegovem sebičnem tekmovanju z Matijem Bajcem jako imenitno.

Vračal se je Selan iz Podvelba. Videč voznike, ki so se bili navadno ustavili pred Bajčevo gostilno, jel jih je vabiti k sebi in slednjič tudi vse pregovoril, da so vnovič popeli konje k vozom in jo pobrali za njim. Obljubil jim je in tudi dal pripręgo zastonj. Sedaj se je imela zaliti trdo pridobljena zmaga. Družba se je razvrstila za mizo, polnili so se kozarci in ročno tudi praznili, razvezali so se jeziki, odpirala srca. Slastni teran jim ni dal molčati. Selan je iznova začel obrekovati soseda. Namen je tudi dosegel in sicer tako vidno, da so vsi vozniki obljubili ustavlјati se odslej le pri njem. Objest in vino sta ga zdelala, da se je močno spozabil ter kvasil o nasprotniku reči, ki se niso nikdar dogodile. Sredi največjega hrupa stopi v sobo Šimen. Selan jezen, da mu je skvaril najlepše veselje, ni mogel drugače, kakor da ga je piknil:

„Menda vas je poslal oče?“

„Ne, sam sem prišel, očeta ni doma.“

„Torej ste se prišli z menoj prepirat“, dregne Selan išoč razpora. Zeló neprav mu je bilo, da se je Šimen držal tako prijazno in domače.

„Ne vem, zakaj bi se moral prepirati z vami, saj smo bili prijatelji do danes.“

„Tako je, ali odslej bo drugače. Moja skrb je, da odslej ne bodo več ljudij sleparili v vaši hiši.“ Šimen je gledal nekaj časa in strmél, odkod bi bilo nasprotstvo.

„Kolikor mi je znano“, pravi, „ne kljubuje moj oče nikomur. Osleparili tudi nismo še nikogar.“

„Prav, toda vaš oče za marsikatero reč ne vé sam, pa vendar se je zgodila. Sploh bi se moglo vprašati, kaj vé vaš oče! Naj vidim, kogar hočem, vsak mi odgovori: Bajec je sicer dober človek, a pri njem delajo drugi, kar hočejo. Ne vem, ali je tako bogat, ali tako neumen, da ne gleda za svojo korist.“

„In vi ste se mu menda sami vrinili za oskrbnika? Od kdaj tako, oče Selan!“ vpraša Šimen s takim naglasom, da je oni spoznal očitane premnogih dobrot, katere je užil zaradi Matijeve rahločutnosti. Drugače si ni vedel pomagati, kakor da je rekel:

„Meni se smilijo ljudje, ki zahajajo pod vašo streho.“

„Zato jih zvablajte k sebi!“ odreže se ročno Šimen.

„Ha, ha, ha!“ zasmeje se Selan, da bi s smehom premagal nasprotnika. Mladenič, braneč dobro ime svojega očeta, poznal je dobro prisiljeni smeh, kakor tudi mačje solze, zato ni dolgo privoščil Selanu dozdevnega veselja.

„Morda ni tako, oče.“ vpraša ga jezno in se ozre po ljudeh, ki so se iznenajeni spogledovali.

„Seveda ni tako; jaz ne potrebujem nikakoršnih priganjačev. Ljudje prihajajo sami radi. Tudi imam, hvala Bogu, že še toliko, da bom, če danes zaprem, živel zložno do smrti, mogoče, da tudi Anici ostane še nekaj.“ To rekši pogleda mladeniča pomenljivo, češ: tiho bodi, sicer obrnem drugače. Ali Šimen se ni dal oplasiti z ničemer. Spoznal je Selanovo premetenost.

„Počakajmo s tem, oče Selan! Prihodnosti ne odločujemo mi. Pred smrtjo se utegne še meni in vam marsikaj primeriti. Torej pustiva to! — Rekli ste, da ne potrebujete priganjačev. Ne rečem, da jih potrebujete; saj tudi mojster ne potrebuje pomočnikov, dokler lahko opravlja vse sam. Vedite, da nikakor ni lepo, če mislite mojemu očetu tako vračati premnoge dobrote. Oče Selan, Bog je nad nami, on tudi nehvaležnost, verjamite, trdo zaračuna.“

„Kakšno nehvaležnost? Morda ste prišli meni očitati, da ne vem, kaj se spodobi? O gospodič, mladi ste še, učili se še bodete, le zapomnite si! Z Bogom!“ O zadnjih besedah se je obrnil Selan stran in začel pogovor z nekim pivcem; da mu je Šimen očitati nehvaležnost, to ga je zbodlo. Kaj si bodo mislili ti-le?

Šimen je odšel. Ozrl se je še v kuhinjo, ali Anice ni bilo, da bi se bil poslovil.

Hudo je delo Bajcu, da mu sosed tako nasprotuje in nagaja. Nasledke tega je čutil vsak dan živeje. Marsikatero popoldne se je razlegal vrisk z veselim petjem od Selana, njegovi prostori so bili malone prazni. Cesto čez Hrušico so dodelavali. Ko bo dovršena, tedaj se odpre ob nji

pravo življenje. To je Matijo močno skrbelo. Stregel je ljudem na vso moč.

Še hujšo prevaro je doživel kmalu pozneje Šimen.

Nekega večera pred odhodom na vseučilišče je sedel Šimen na hribčku poleg vasi in opazoval zahajajoče solnce. Nekoliko korakov pred njim se je vila med grmovjem poljska steza, koder so se vračali ljudje z dela domov. Solnčni zahod je bil prav krasen. Velikanski oblaki so se kopičili z dveh strani nad južnotirolskimi planinami. Gore in robovi oblakov so bili pozlačeni s solnčnimi žarki. Šimen je zrl in zrl v preminjajoče se podobe, kakor da vidi v njih odprt nov svet, dom vzorov, kraljestvo sreče. Bilo mu je nepopisno v srcu. Ko bi ne bil čutil v njem skeleče rane, rekel bi bil, da je prav srečen v božji prirodi. Zazvoni večerni zvon, pozdravljajoč najsvetejšo Mater, Mater prerojenega človeškega rodú. Šimen je bil veren mladenič, odkril se je in molil.

Nekaj hipov pozneje začuje po stezi pod seboj stopinje. Nekdo je stopal prav trdo, kakor da nosi težo na sebi. Z nasprotne strani izmed hiš je pa žvižgal nekdo veselo pesem. Žvižganje je bilo vedno bližje. Med grmovjem ni mogel Šimen spoznati nikogar.

„O, Anica, kaj je tako težko?“ vpraša znani glas Tomažev, kateremu se dekletak odzove:

„Malo preveč sem naložila, a zdelo se mi je, da ne boš pozabil priti pomagat.“

„I, kako bi zabil tebe? Šel bi s teboj do konca sveta.“

„Vem, vem, toda tiho, da te kdo ne sliši. Mrak ima tudi ušesa“, dé ona, odloživša breme. Šimnu se je pa takoj stemnilo pred očmi. Jeza ga je prijela, da bi zgrabil ptujega usiljenca, zgrabil in stresel, pa mu povedal, kaj se pravi zapeljavati domača dekleta. Nekaterikrat je sicer že govoril ž njim, zdel se mu ni napačen človek, toda nikakor ne nevaren tekmeč. A sedaj, nocoj je spoznal, da se je motil, prav debelo motil o tem prilizovalcu. Hotel je že planiti kvišku ter ga odgnati s palico. Zmagala je previdnost.

Tomaž je prijel breme zelja z jedno roko ter je nesel pred Anico. Pogovora Šimen sicer ni več umel, poznal je pa vendar, da je občevanje med njima zaupno in domače, kakoršno je bilo nekdanj med njim in Anico. In njo je štel za svojo nevesto, sedaj se pa vède takó! O časi! O goljufivi svet! Kako bi se bil mogel kaj takega nadejati? Saj je mislil vedno tako pošteno o njej in pošteno se je vèdel tudi sam v vsaki družbi, v vsakem kraju, z vsako osebo. Nikdar ni pozabil, kaj je dolžan svoji nevesti, in sedaj . . .

Odkar se je Šimen sprl s Selanom, ni več prihajal v hišo. Kako tudi? Anica se mu je kazala vedno bolj hladno, dasi je bila ž njim

še na videz prijazna, kadar je pot nanesla tako, da se mu ni mogla ogniti.

Oblačen, jesenski dan je bil, kakoršnih je mnogo v tem letnem času. Okoli Selanove hiše in po nji se je že polegel opoldanji hrum. Hlapci so spali po vozeh in jaslih, vozniki so dremali za mizami, pustivši vino v kupicah in steklenicah; po krušnih in jednih ostankih so se pójale muhe ter sedale spečim gostom po laseh, pôtlih rokah in po ušesih, kar jih pa ni vznemirjalo ni najmanjše.

Ta čas je uporabila Anica, kakor navadno vsak dan, za to, da je vzela škaf in šla na studenec po vode. To je bilo Šimnu, ki je odhajal istega dné, dobro znano še iz prejšnjih časov. Kakor se je jezil na Anico, sam nase in na ves svet, vendar se je hotel ž njo še poslednjič posloviti, saj morda vendar ni vse res, kar mu je povedala domišljija in ljubosumnost. Hotel je ž njo še govoriti pametno besedo. Zato se je danes bližal z nasprotne strani studencu ob cesti. Dekle se ga je prav ustrašila. Najrajša bi bila vrgla posodo od sebe in zbežala domov, a bilo je prepozno.

Šimen je stal poleg nje in se oziral vanjo, ona pa je zrla v tla, ni si upala pogledati ga.

„Anica, saj nisi huda na nas in na — mene!“

„O, zakaj bom neki huda! Težko mi je pa res, da ni mirú, ko smo živeli toliko let jedini.“

„Anica, saj veš, da mi nismo krivi. Najbolj me pa teži, ko se mi dozdeva, da tudi ti nisi več tako z nami, kakor si bila nekdanj. Povej, Anica, ali ni res tako?“

„Ne vznemirjaj se vendar, Šimen! Kaj neki misliš o meni?“ In posilila se je, da ji je bilo lice prijazno, ustne pa so se nabrale na smehljaj.

„Anica, ti imaš rada Tomaža!“

Dekle se zgane, ne more prikriti, da je zadel Šimen resnico, vendar pa se odreže:

„Za sedaj ti tega ne morem potrditi. Prijazen je z menoj, dober mladenič je; o tem, kar praviš, pa vendar ne vem ničesar.“

Šimen ni vedel, ali bi jo imel za nedolžno, ali tako premeteno, kakor je bil njen oče. Zato jo vpraša kar naravnost:

„Anica, ali boš za nekaj let moja žena?“

„Ne prenašli se! Ne veš, da je na svetu vse premenljivo: kaj, ko bi se pa res premislila?“ Govorila je zadnje besede tako, kakor da jih ne govori samo za nagajanje.

Šimen je vedel dovolj. Delal se je hladnokrvnega in rekel mrzlo, da se je sam sebi čudil:

„Pustiva to! Vidim, da se ti mudi, škaf je poln. Zdrava bodi, Anica! Ostaniva prijatelja! Z Bogom!“

„Zdrav, Šimen!“ rekla je z zategnjenim glasom. Nekaj ji je reklo, da ni prav ravnala s Šimnom.

Segla mu je v roko, zadela posodo na glavo in hitela proti domu. On je gledal še nekaj trenutkov za njo, potem je tudi sam krenil proti domu. V vrtu poleg Selanove hiše je pa Tomaž obiral jabelka. Zavistno se je oziral k studencu, veter mu je prinašal na uho pretrgane glasove, ki mu niso bili nikakor prijetni. Želel si je v žep praprotnega semena, da bi bil neviden. Strl bi ga Šimna, strl . . .

IV.

Ta vojaški boben
Bode moj mrtvaški zvon.

Narodna.

Približalo se je viharno leto 1848.

Levi breg Kolpe se je že odkrižal snega, ki mu je nekaj mesecev ležal na prsih. Iz zemlje že rine beli zvonček, gaščarica skače s skale na skalo za oživelimi muhami. Tam-le iz goščave se celó oglašá drozeg. Kmetič je obesil jopič na drevo, kar golorok snaži in obrezuje trte, čisti in trebi po senožetih. Vse je na novo prebujeno, le Kolpa, počasna Kolpa, jednakomerno kakor po zimi žene svoje valove tje doli v bratovsko, sedaj toli nemirno zemljo hrvaško. Po Granici se širi neko nevarno gibanje. Ljudje si pripovedujejo o hudih časih, ki pridejo v deželo. Francozi so zopet po koncu, Radecki na Laškem težko uganja uporne Lahe in tudi sosednji Ogri se upirajo Avstriji. Na Dunaju so nemiri sleharni dan. Vlada zbira vojake.

Nekega dné potem je jahal mlad kresijski uradnik ob levem bregu Kolpe navzgor. Za njim je šlo nekoliko spremstva. Mladi mož je imel povelje, da poišče s svojimi ljudmi še nekoliko mladeničev, ki so se ali poskrili ali drugače pozgubili, ne da bi slušali glas vojaške oblasti. Sitno je bilo to biriško delo, a ker se ni rad zameril načelniku, šel je in le na tistem nekoliko godrnjal.

Če pogledamo mladega moža natančneje, spoznamo nekdanjega Šimna Bajca izpod Bajških klancev.

Štefan Medlišek je bil naročil nekemu belokranjskemu beraču, ki je bil jeseni na božji poti v vipavskem Logu, naj pové njegovemu vrlemu znancu tam doli ob hrvaški meji, da ne bo Anica nikdar več njegova. Oni ptujec Tomaž, ali kako mu že pravijo, ki je nekoč obstreljen ostal pri Selanu, priljubil se ji je tako, da je pozabila Šimna. Stari Selan sicer ni posebno zadovoljen ž njim, tako je dostavil poročevalec, rajši bi imel imovitejšega zeta, a danes je že skoro vse v vojski. Hiteti treba in le bolj po malem izbirati, ker sicer bi ne dobil niti izbirtka. Selanu treba

dobrega delavca bolj kakor gospodarja. On sam ni več za delo, gospodaril bi pa lahko še več časa. Zato hiti z možitvijo, da mu namenjenega zeta ne vzemó k vojakom.

Tako ustno poročilo je bil dobil Šimen. Pa tudi pisemce mu je došlo od — Anice. Prosila ga je, naj ji oprostí, ker ne more biti njegova. Srce ji je vedno pravilo, da ni zanj: kaj bi se torej silila! Kot nekdanjemu znancu mu je tudi pisala, kako dober je njen Tomaž, ki se sicer zove Mate. Doma je iz Bele Krajine, bogat mladenič, piše se pa za Vrbico. Z deklinško preprostostjo mu je Anica razodela to in še več. Imenovala je celó vas, kjer živita njegova roditelja.

Danes je Šimen zopet imel v rokah ta list in ga medpotoma ogledoval nekaj časa. Potem pa je vzel iz torbe zapisnik onih mladeničev, ki so v teh krajih ušli vojaški dolžnosti.

„Aha!“ reče sam s seboj in se nasmehne, „imam te, nepovabljeni ženin! Ne bodeš svatoval, ne za leto dnij in še poznej ne, kakor gotovo sem jaz tukaj. — Tomaž, hm! Mate, Mate Vrbica, begunec! Anica, še dalje boš čakala njega, kakor bi bila mene.“

Zadovoljno vspodbode konja, ozre se po tovariših-spremljevalcih, ki niso bili daleč za njim, ter steče na rob. Tu pogleda ponosno okoli sebe, kakor pogleda general na svojo malo a hrabro četico, potem krene na večerno stran med nizkim grmovjem proti bližnji vasi, kjer ga je že čakalo opravilo. Namenil se je naravnost k županu, biriči pa so se razšli okrog vasi, da bi jim kdo ne ušel. Šimen izroči konja najbližjemu služabniku ter mu naroči, da ga dene v hlev, sam pa stopi zopet na rob brega, da bi se naužil pogleda na kalno Kolpo in njeno divno okolico. Ni še prav stopil na vrh, ko vstane pred njim, kakor bi ga posadil z neba, visok mož z velikim zvežnjem na hrbtu — tihotapec. Težko nam je povedati, kdo izmed obeh se je ustrašil bolj.

Dolgi mož obstane in strmí, a tudi Šimen stoji in se čudi. Nekaj trenutkov se mu je zdelo, da je srečal samega vruga. Zveženj, katerega je imel ptujec na hrbtu, izginil je, da Šimen sam ni vedel, kako in kam. Imel ga je, a sedaj ga nima več.

Tihotapec spozna Šimnovo zadrego, a tudi Šimen v tem hipu spozna tihotapca Medliška. Pokazal je dolgo vrsto belih zob, razgrnil nerodne kocine z obraza, zasmel se osorno in rekel:

„Oprostí, gospod, saj midva se poznavava! Kosi sva že skupaj. Ali se več ne spominjaš, carissime?“ Šimen gleda, gleda in ne vé, ali bi se jezil ali smejal.

„Vi tukaj?“

„Kakor vidiš, amice, z dušo in telesom“, dé Medlišek in stopi nekaj korakov naprej. Šimen se umakne in pravi:

„Pa ne veste, da so tam-le v vasi naši ljudje, ki vas lahko ujamejo? Tudi jaz imam pravico, zgrabití vas.“

„Daj me! Ti me gotovo lože, kakor tvoji hlapci, sicer pa ne vem, kako bi se izšlo.“

To izgovorivši, stopica nekoliko semtertje, hoteč menda pokazati, kako lahko bi utekel. Šimen je bil v veliki zadregi, kaj naj stori z znanim tatom in tolovajem. Res se ga je nekoliko bal tu na samem. Če mu uide, smejali se mu bodo tovariši; če strelja on, strelja tudi Medlišek, o uspehu zopet ni dvomiti. Oni ima puško vsak dan v rokah. Če ga odpravi z lepa, da nikomur ne črhne o njem in o sestanku z njim, bahal se bo tat po svetu, da se ga je bal cesarski uradnik, in služba mu bo potem prav sitna.

Medlišek je spoznal, kaj se godi v Šimnu.

„Po pravici ti povem“, reče, „tvojih pomočnikov bi se morda še kaj bal, tebe pa, ne zameri, prav nič. Rojaka sva, poznavava se, in na posled, kje pa imaš pravico loviti mirne popotnike?“

„Nesli ste tobak, kar je prepovedano“, ustavi ga Šimen jezno in dela, kolikor more, uradno-resen obraz.

„Tega že ne, domine. Gotovo nisi prav videl.“

„Kje pa je zveženj?“

„Kakšen? Ljubi moj, ne huduj se! Jaz sem bil po svojih opravilih tam-le doli v Granici, pokušal sem luk, vino in pečeno svinjino. To so boljša, lažja in manj nevarna opravila, kakor tihotapstvo. Sicer pa veš kaj, amice, meni se danes mudi naprej, pusti me, da odidem v miru ali se pa sprimiva! V prvem slučaju ostaneva prijatelja, za nameček ti povem nekaj lepega iz tvoje domovine; v drugem slučaju tudi ne bova sovražnika. Bog obvaruj, a kdo vé, ali sploh ostaneva. Držim se svoje pravice: oko za oko, zob za zob in glavo za glavo. Ti si sam, jaz sem sam. Če se oglasiš na pomoč, tedaj bo to meni znamenje napada in branil se bom, tako mi rokovnjaškega poštenja. Pomisli, jaz ne mislim, kod, marveč kako udarim. Sicer ti mora biti znano, da moja hudodelstva do sedaj še niso smrtna. Ne verjamem, da so res tako žalostni časi na svetu; no, in če so, naj me usmrte, do življenja mi ni bilo še nikoli mnogo, danes mi pa ni prav nič.“

Slednjič je spačil navihani tat tako skesano svoj kosmati obraz, kakor skesan grešnik. Ni mu bilo za drugo, kakor da je Šimna zadržal.

tukaj. Pregovoril je mladeniča, da se je naslonil na bližnji parobek in dejal:

„Pa povejte, kaj je novega pri nas. Že pet let nisem bil doma. Prosim, hitro, ker se mi mudi.“

„Hm, meni se je pa doslej mudilo“, reče Medlišek in se vsede Šimnu nasproti na debelo skalo ter začne:

„Anica se ženi. Zvedela je, kje bivaš in kaj si. Močno se je prestrašila, ne zastran tebe, marveč zastran Tomaža. Rekla je, da je hotela zopet pisati, a zbala se te je. Vidiš, tako je z ženskami. Ti pozabi njo, mene pa pusti, da grem naprej!“ Hotel je še nekaj reči, toda od vasi sem se je že razlegalo ypitje, žvižganje in klici: „Bajec, Bajec! kje ste? Tihotapci, tihotapci!“ Šimen ni prav vedel, kaj je, toda spoznal je, da iščejo njega. Takoj mu je bilo jasno, da ga v tem položaju in v ti družbi ne smejo najti. Zato se obrne proti svojemu znancu, hoteč mu menda reči: „Štefan, beži, skrij se!“ A tega ni bilo treba. Medlišek ni čakal dobrih svetov, marveč se je tiho umaknil v grmovje, samo da je slišal biriče iz vasi. Kakor mačka na lahko in kakor duh nevidno se je plazil naprej in naprej.

Biriči so prišli in dobili Šimna, ko je stopal tako naglo, da ni mogel nihče drugače misliti, kakor da je ravnokar pripihal čez rob.

„Ali jih niste videli?“

„Koga?“ vpraša čudeč se.

„Tihotapcev? Prav mimo vas so menda šli. Opazili smo jih že na oni strani vasi in tekli za njimi“, pripoveduje uradni sluga.

„Ti ljudje hodijo po stranskih potih“, deje Šimen malomarno. Ni mu bilo prav, da so njemu podrejeni duhovi več vedeli kakor on sam.

„Pojdimo!“ reče naglo in odločno. Videti je bilo, da bi s tem rad ustavil neprijetni pogovor. Nihče ni več potem zinil besedice. Do večera so stikali po hišah.

Šimen se je danes kesal, da je sprejel to opravilo. Mari bi bil sedel doma pri zarjavelih pismih, zakaj ta posel je bil siten. Vrh tega še neprijetni spomini. Telo mu je bilo sicer v Beli Krajini, duh mu je pa plaval tam nad domačo vasjo, nad očetovo in Selanovo hišo. Hudo mu je bilo zaradi nezveste Anice, a pomagati si ni mogel. Bil je slabe volje ves tisti dan.

Solnce se je že močno nagnilo proti zatonu. Imeli so obiskati samo še nekoliko hiš.

„Hišna številka 17! Mate Vrbica“, zakliče sluga.

Šimen se vzdrami iz svojih mislij in vidi, da stoji pred veliko kmečko hišo. Nad vrati je bil nekdo pokazal svojo umetnost v pisanju in namazal št. 17. Pred vrati je sedela stara ženica in nekaj ukazovala hlapcu. Ravnokar došlih mož iz kresije ni bila opazila.

„Jojmine, pomagajte, ljudje božji!“ ozre se ženica in vstane, a toliko, da se ni sesedla na tla, tako se je prestrašila.

„Gospodje, kaj bi pa radi?“ vpraša šele čez nekaj trenutkov, ko je ujela sapo. Tedaj se postavi pred-njo uradni sluga moško in bahato, kakor so znali samo te vrste ljudje.

„Po cesarski postavi ste zatoženi, da skrivate svojega sina, kateręga dolžnost je, služiti cesarja. Zahtevamo, da poveste tukaj pred županom in gospodom komisarjem, kje je; če ne, bomo z vami postopali po cesarski postavi.“

Ženica menda še nikoli ni slišala tako ostrih besedij. Vsaka se ji je zdela težka kakor kamen. Ker si ni znala pomagati sama, pokliče moža na pomoč:

„Niko, Niko, hiti!“

Niko je bil tedaj nekje na podu, kjer je napravljal pičo živini. Ni mu bilo prav, da ga je stara poklicala ravno sedaj. Zato se zadere, kakor da bi potegnil staro žaganico čez plot:

„Kaj pa je, Kato? Ali se je zopet sok razlil po ognjišču? Če se ni, lahko sama opraviš, če se je, pa ne morem več pomagati. Potrpi!“

Možje pred hišo se spogledajo, in marsikomu se zjasni uradno-resni in dolgi obraz v dobrovoljni nasmeh.

„Niko, ne bodi neumen! Gospoda iz kresije je tu in vpraša, kje je naš Mate. Hiti!“ ponavlja Kata svoj prejšnji klic. Sedaj se ni več zadržal pod streho moški glas. Slišali so samo bolesten vzdih, in kmalu potem se je pokazala na vrhu line siva glava starega Vrbice. Z roko podrsne po laseh naprej in nazaj, da ne bi stopil kar tako mršav pred gospodo. Prišedši po lestvi na tla, potegne še hlače za päs, dasi so stale v redu, a tako je delal Niko, kadar je bil v zadregi. Sedaj namreč ni vedel, ali bi sam vprašal gospodo, kaj želi, ali bo ona njega. Iz te neprilike mu pomaga žena:

„Povej, povej, kje je Mate! Sam je šel, saj ga nisva zapodila. Kaj te bo morda sram!“

Nesrečni oče zopet vzdihne. Spomini o sinu so bili v njegovem življenju samo spomini nesreče.

„Že šest let ga nisem videl. Pisal je nekoli-kokrat, pa ne on, namestu njega je pisala neka deklica, katero misli vzeti v zakon. Obljubil je tudi, da pride domov pogledat, da bomo zopet prijatelji, potem pa ni nič več slišati o njem. Ne vem, koga se boji, mene ali vas, gospoda.“

„Pokažite pisma, katera ste prejeli od njega!“ reče Šimen.

Mož leze molče v hišo ter išče dolgo po vseh policah. Dvakrat je prišel vprašat Kato, ali jih ni sama kam prestavila.

„Za tram sem jih vtaknil, ko mi jih je prebral učenik iz naše vasi, za tram, a sedaj jih ni več.“

„Jaz jih tudi nisem prekladala, saj ne znam brati“, oglašá se Kata zunaj. Pripovedovala je možem o svojem sinu to-le:

„Ne zamerite, gospoda! Zdi se mi, da ga iščete zaradi vojaščine. Jaz bi vedela zanj gotovo rajša kakor cesar, ki jih ima več, a jaz jednega. Saj ga tudi krvavo potrebujemo. Sama sva z možem. Ptuji ljudje morajo obdelovati našo zemljo. To je žalostno, gospoda! Mate je napravil z nama grdo, práv grdo. Toda mlada kri, oh, oh!“ Hotela je že povedati, da je lazil okoli s tihotapci, a v tem hipu se je premislila.

„Torej ne veste, kje je?“ vpraša Šimen, kateremu je odkritosrčna ženica zeló ugajala.

„Prav nič ne vemo, gospod, prav nič. Tudi ne vemo, odkod je bilo pisanje. Neki berač je pravil lani, da ga je videl nekje tam na Vipavskem.“

„Tukaj so pisma, gospod!“ reče Niko in poda Šimnu tri zamazane liste.

„Prav, prav“, dé uradnik, toda tisti hip bi mu bili listki kmalu padli na tla. Tako pisavo nosi tudi on v žepu! Pisala je Anica —

„Najprej smo slišali, da je ubit“, nadaljuje Kata, „ali kmalu potem smo dobili pismo od njega.“

„Iz pisma se nič ne razvidi, kje biva“, pravi Šimen, ko je dolgo motril znane poteze v roki.

„Tudi naš učenik je tako povedal. Čudno, da so pozabili napisati“, govori Niko, ki ni vedel, da je deklica previdno zamolčala bivališče.

Kresijska komisija odide, in Šimen stopa zamišljen kakor prej za njo. Oče Niko je stal še precèj časa na dvorišču, držal roko v žepu in gledal za odhajajočimi možmi. Nečesa se domisli in stopi naglo za njimi. Komisarja potegne za rokav, saj se mu je zdel dober in domač človek, onega biriča tam-le bi si pa ne upal, in ga poprosi, da bi mu povedali, ko ga najdejo.

Šimen pogleda možička v oči, potem pravi: „Če ga najdemo, prav gotovo bodete zvedeli, oče. Z Bogom, zdravi!“ S solzami v očeh se mu je Vrbica zahvaljeval za prijaznost; v Bajcu se je pa utrdila misel: „To je Selanov Tomaž. Dobil sem ptička!“

Ko je zopet zajahal konja, ni se mu zdel dan več tako izgubljen, kakor je mislil izprva. Preudarjal je te dogodbe in bil zadovoljen ž njimi. Veselil se je orodja, katero mu je usoda potisnila v roko, da se maščuje. Kako lepo bo potem! Mate — Tomaž Vrbica pojde k vojakom, zlasti ker se mu lahko dokaže tihotapstvo. To pomeni ravno toliko, kakor da ga ne bo več nazaj. In ona — Anica? Zdi se mu, da bi ji še vedno odpustil nezvestobo, da jo ima še vedno rad. Dovršivši te misli, vspodbodel je konja in zdirjal pred svojimi spremljevalci domov. Bil je

pa jako nemiren v srcu tisti večer in tudi še po noči. Kaj mu je neki bilo?

V Šimnu se je bila vzbudila maščevalnost in sicer tem bolj, čim več prilike je imel, da spravi s poti Tomaža. Toda tej želji se je ustavljala misel, da bi to bilo nekako izdajstvo. „Ne, ne bi bilo lepo“, rekel je sam pri sebi, „če ga izdam zato, ker zanj vem in ker mi je na poti.“ Hud boj mu je bil v srcu, zakaj Anice ni mogel pozabiti in ni mogel biti dober onemu, ki mu jo je odvezel. Tista noč je bila zanj bridka.

Drugi dan, prej kakor je prišel načelnik v pisarno, da vsprejme od njega poročilo o uspehu včerašnje poti, gledal je Šimen skozi okno, kako tirajo orožniki in biriči zaostale mladeniče naprej v Ljubljano. Gledal je, kako težko se poslavljajo s sorodniki, znanci in prijatelji. Marsikaterega vidijo tu zadnjikrat. Nekaj zašepeče Šimnu na uho: „Ne smeš ga izdati!“ Hoteč se otresti neljubih mislij, ozre se v stran — v cesarjevo podobu, pod katero je stalo sv. razpelo med dvema svečama: „Prisege ne držiš, če ne izpolniš te naloge, te dolžnosti“, govori mu notranji glas z druge strani. Šimen je stopal nemirno po sobi. Starikavi pisar, ki je rezal peresa vsaj štirikrat v jedni uri in popravljal ogenj v svoji dolgi pipi na koncu vsakega stavka, gledal ga je in se mu čudil.

Šimen je hodil sem in tje, pa mrmral sam s seboj: „Tu ni več zame. Strani, strani od tod!“ Zunaj je pel vojaški boben. Prijela ga je nepremagljiva želja, da postane sam vojak. Kmalu sklene, da vstopi v cesarsko vojno in kakor je sklenil, tako je tudi storil.

Predno je odšel Šimen na Laško, imel je priliko posloviti se od domačinov. Avstrijske čete so se pomikale na Laško skozi Hrušico, prav skozi Višnje. Šimen je dobil za jeden dan odpust, da jo je mahnil pred drugimi vojaki na svoj dom. Poiskal je najprej Anico in jo dobil samo na poti, ko se je vračala z njive domov.

Skoro ustraši se, ko jo nagovori vojak, katerega ni poznala. Toliko da ni spustila jerbasa iz rok in zbežala. Ni mogla odgovoriti.

„Anica, kaj me ne poznaš?“ reče Šimen prijazno in se ji približa.

„Moj Bog, Šimen! Ali si res?“

„Res, saj vidiš!“

„Odkod pa greš, da prihajaš tako napravljen? Še poznala te nisem?“

„Iz Ljubljane grem na Laško. Za menoj jih pride še veliko.“

„Kako, da si vojak, Šimen?“

„Zaradi tebe, Anica. Ali ne veš, da sem te imel rad?“

„Pa ne tako, da bi šel na Laško zastran mene, saj sem v Višnjah.“

„Selanova gospodinja in Tomaževa žena“, prestreže ji besedo.

„O, o, tega pa že še ne! Počasi, Šimen!“

„Če nisi, pa bodeš!“

„Morebiti“, reče ona, potem pa nastane oni neprijetni molk, ki pomeni med mladimi ljudmi hudo, hudo zadrego.

Prvi začne Šimen:

„Glej, vse sem storil zate. Moja služba je zahtevala, da bi bil Tomaža naznanil pravici; če ne, prelomil bi bil prisego. Toda vedel sem, kako je z vama, spominjal sem se tebe, in ni mi dalo. Ostavil sem službo in zlezal v to-le opravo. Rajši sem pošten vojak, kakor tak uradnik. Pozneje se lahko vrnem, ako bodem za krogle laških upornikov tako neobčutljiv, kakor si bila ti za moje prošnje.“

Nekoliko časa preneha. Videl je, da se je Anici utrnila solza iz očesa in na tihem zdrknila po zardelem licu. Odloži jerbas in stopi v senco bližnjega drevesa, da se pripravi za odločni boj. Kar se ni dognalo pred šestimi leti, dognati se mora sedaj. Težavno je sicer, a mora biti.

„Vsaj mi ti in nobeden rojak ne bo mogel očitati, da sem izdajal ljudi“, dostavi Šimen in se junaško ozre v Anico, ki je njegove besede slišala samo na pol. Čedalje tesneje ji je bilo pri srcu: tu stoji pred njo človek, kateremu mora biti hvaležna za marsikako dobroto; tu pred njo stoji Šimen, kateri je zanjo žrtvoval svojo mladost. In vendar se mora odreči njegovi želji. Srčna bridkost ji je prikipela do vrha, ko je potok solzá našel pot po njenem licu, kažoč, da se tu bori ljubezen s hvaležnostjo. Srce se je že mehčalo, a volja je ostala trdna.

V solzah začne govoriti, glasno ihteč:

„Šimen, vem, da si dober človek, hvala, srčna hvala ti, Šimen! Bog ti povrni, jaz ti ne morem povrniti obilih dobrot, katere sem sprejela nekdanj od tebe. Kar je pa zastran najine prošlosti, Šimen, učen si in moder, sam lahko preudariš, da midva ne bi bila — nisva drug za drugega. Ti si izobražen gospod, jaz preprosto kmečko dekle. Samo to pomisli, kaj bi počel z menoj med gospodo? Žalosten bi me bil, kakor bi bila žalostna tudi jaz in se sramovala med ljudmi tvoje vrste.“

„Zato si pa izbrala človeka, katerega nisi videla še nikoli prej. Ž njim se bodeta umevala še manj kakor z menoj.“ Jezno je govoril Šimen te besede, toda kmalu se je kesal, videč, da so ostro zadele jokajočo deklico. Rahlo dostavi:

„Anica, — vse bi storil zate.“

„Vendar bi ne bila srečna, ker bi ti ne mogla tega povračevati.“

„Zakaj si se pa oklenila Tomaža?“

„Tomaž je človek naše vrste. Njemu lahko povem, kar mislim, in tako, kakor mislim; ti bi

pa vsaj vpričo drugih ljudij ne bil s tem zadovoljen.“

Šimen vidi, da mu ne kaže drugo, kakor udati se. Ne! Zato ni prišel le-sèm. Poskusiti hoče še zadnji pomoček, ki je bil dosedaj zadnja, a trdna nada, da doseže prav gotovo, kar mu želi srce. Kakor premagan, vendar še upajoč, stopi še bliže k nji in reče:

„Anica, pusti Tomaža! Ko se vrnemo z vojske, bodeš moja žena, in jaz ostanem na našem domu, ostanem pri tebi za vedno.“ Glas se mu je tresel. Šimen je govoril strastno. Tudi nji je to govorjenje popolnoma ustavilo misli. Kaj takega se ni nadejala. Molčala je in zrla pred-se. On si je razlagal to v svojo korist. Srce mu je utripalo močnejše. Ali dekle, ki je baje po očetu podedovala spretnost naglo soditi o vseh slučajih, ni se mudila pri tem dolgo časa. Premotrla je v duhu posledice te ponudbe in rekla počasi, jokajoč:

„Ne morem, Šimen, verjemi, ne morem. Oprosti, Šimen!“

Kakor okamenel je stal Šimen in gledal, da, gledal je, a videl ni ničesar. Imel je dovolj, ta poslednji poskus mu je izpodletel, vez med njima je bila raztrgana. Hladno sta se poslovila, Anica je šla domov; on je še nekaj časa stal na istem mestu, potem pa tudi počasi koral proti domu.

Doma ga ni takoj spoznal nihče. Mislili so izprva, da je kateri izmed onih, ki skrbé drugim za stanovanje in hrano. Najprej je ogovoril mater, ki ga je spoznala po glasu. O svojem zadnjem koraku ni bil nič pisal domov. Saj je tako vedel, da bi mu vsi, ki niso poznali njegovih nagibov, svetovali drugače, kakor je mislil in storil.

Oče je namestu navadnega srčnega pozdrava stopil k njemu in ga zbadljivo vprašal, opazujoč njegovo obleko od vrha do tal:

„Tako, tako? Torej zato si se učil in nam denarje pojedal celih šestnajst let?“

„Šimen, zakaj si to storil?“ vpraša ga mati, in solze jo zalijó.

„Nisem mogel drugače. Morda vam kdo drugi pové, zakaj sem ukrenil tako. Če ostanem živ, dobim pozneje še boljšo službo; če me pa zadene, da umrem, tudi prav, saj ne bom sam.“

„Vse prav“, huduje se oče, „a mi, ki smo že toliko časa čakali, da se nas spomniš v potrebi in sili, čakali bomo še naprej. Poglej, sami smo, vóz ni več, kónj ni več, hlapcev ni več, gostilna je samo še po imenu, denarja ni več; ostala nam je še hiša z zemljiščem in pa žuljave roke. Drugo je potegnili nase Selan. To mi je menda naredil v zahvalo, da sem mu pomagal na noge. Gledati moram, kako se steka

vse k njemu in le k njemu, dasi vsi dobro vemo, kakšen slepar je.“

Sin ni vedel, kaj bi rekel očetu. Preveč je bil vznemirjen, preveč sam potreben tolažila, kakor da bi on koga tolažil. Spoznal je tudi, da je očetu veliko bolj žal po prejšnjem živahnem življenju in velikih družbah, kakor po prejšnjem bogastvu.

„Oče, nobena reč ni za vedno, tudi mi ne bomo. Bog že vé, kaj dela.“ Vsi so molčali, mislil si je pa vsak, da, kakor so resnične te besede, bil bi Šimen vendar lahko kaj drugega, kakor vojak.

Drugi dan se je pridružil tovarišem, ki so veselo prepevajoč pozdravljali v daljavo laško zemljo. Boben je ropotal, vrsta za vrsto se je pomikala v velikem prahu po cesti proti Ajdovščini. Lahkodušno je stopal ž njimi tudi Šimen. Vnemal si je pogum in si zaklical:

„Le urno naprej! Tam doli nas čaka lovorika ali pa konec trpljenja: prvo in drugo je več vredno, kakor sedanje trpljenje. Naprej!“

(Konec.)

Ob sveči.

Tiha, grozna noč krog mêne,
Sveča mèdlo plapolá.
Misli mi nerazjasnjene
Dolgo trapijo duhá . . .
Kratka let je prêšlih dôba,
V ktero zdaj sem zatopljen,
Vendar morda v noč me groba
Kmalu pahne smrtni sèn.
Bog nebeški me je vstvaril,
On življenja je gospod;
Vzeti smé, kar je podaril,
Vsak trenutek in povesod.
Čela vročega dotaknem,
V smrtne misli se zamaknem.
Sveča zdi se mi mrliška,
Tajen glas prihaja zviška:
Danes bodeš mrtev.
Težke zmote, težke grehe
Kaže duši moj spomin,
Iščem si mirú, utehe
Zemlje solzne grešni sin.
Sveča zdi se mi mrliška,
Tajen glas prihaja zviška:
Danes bodeš sojen.
Sojen! Sodba — strašna jeka —
Kraj določi večnih dnij.
Sodil bode on človeka,
Ki je stvarnik vseh stvari.
Kdo me branil bode, kdo,
Ko zagrêbejo telo?

Sveča zdi se mi mrliška,
Tajen glas prihaja zviška:
Pogubljen na veke!
O gorjé nad vse gorjé! —
Omedlevam, trepetam . . .
Pusti Bog, da se izjočem,
Predno sodbi se udam;
Zagovarjati se hočem,
Zagovarjaj me, srce! . . .

Sveča dogori, ugasne,
Črna me objame noč.
Sanje odbežé nejasne,
Strese me neznana moč.
Še življenja se zavedam,
Hvala, Bog, Ti vekomaj!
Poln strahú krog sebe gledam;
Odgovôri duh mi zdaj:
„Ko telesa vržem tôvor
V grob in stopim pred Bogá,
Kakšen bodi moj zagovor?“
Tiho duh mi šepeta:
„Zagovarjaj te življenje,
Ki ga živi mi poslej,
Bridkega kesá ihtenje
Do gomile hladnih mej!“

Luč nažgem s tresočo roko,
Vzdihnem v tiho noč globoko:
Bog me sodi milo!

Anton Medved.

Na poti v Nazaret.

(Po španski legendi.)

Kakó razpaljena je zemlja,
Kakó pekoč nebes obok!
Uboga mati, ki potuješ,
V naročju tí, ubog otrok!

„Miruj, miruj, nedolžno dete,
Studénca tukaj najti ni,
Da potolažil bi tí žejo,
Ki tudi mati jo trpi.

Vodnjak zijá pred nama prazen . . .
Zahvaljen Bog! Nad zid poglej,
Tam v hladni sencí se med listí
Zlaté citrone sočne z vej!

Tam slepec sam sedi na klopi
In straži dom in žlahtni sad;
Mordà se naju on usmili;
Stopiva k njemu tje pod hlad!

O dobri mož, privošči nama
Citrono z veje jedno vsaj!
Dva ptujca sva iz Nazaréta,
Kamór potujeva nazaj.

Pekoča naju žeja tare . . .“
„Kdorkoli sta, vzemita le,
Vzemita, ohladita žejo,
Saj Bog nam sadje dá in vse.“

Odtrga sad ljubeča mati
Zasé in svojega Sinú.
In čudo! Trojen sad požene
Na mestu vzetega sadú.

Kdo storil je to čudo, slepec?
Poglej, spregledal si, trpin!
Ne slutiš li, kdo náte gleda?
Marija in nje božji Sin.

Anton Medved.

Razjasnilo zastran „nenavadnih“ besed.

(Spisal I. Navratil.)

Vsaka glava ima svojo pamet.

(Belokranjski pregovor.¹⁾)

Nekdaj — bilo je uže²⁾ potem, ko je bila na svetlo prišla moja knjiga o glagolu slovanskem³⁾ — poménala sva se s pokojnim J. Šolarjem na Dunaju o tém, kako krivo rabijo glagole dovršnike nekateri Slovenci še vedno, pa tudi o slovenski pisavi sploh. Ker sem hvalil govorico belokranjsko (rekši, da se je ohranilo v njej mnogo lepih slovenskih besed, ki jih pogrešamo po drugih krajih slovenskih), veli on: „Brez zamere, ali Vi ste preveč doli.“⁴⁾ — „Vi ste pa preveč . . . gori⁵⁾ — približujva se!“ odrežem se jaz.

Ondaj ni hotel pritegniti še izrécno; a kako se začudim in oveselim, ko sem prečital kesneje njegov spis (prevod): „Sokrat pa Kriton v ječi“, še predno ga je bil dal dr. Miklošič natisniti v „Berilo za osmi gimn. razred“. Vesel sem bil posebno nekaterih belokranjskih besedic, ki so rabile vrlemu domorodcu namesto navadnih gorenjskih.⁶⁾

Tako delam rad tudi jaz, vtikaje v svoje spise ‚sem pa tam‘ kako ‚belokranjsko‘. Gledam pa pri tem sosebnost na to, da je beseda domače korenine. Če pa pomislim, da bi kdo vendar do dobra ne razumel kake besede, pritaknem taki ali kaki drugi neznani besedi razlago (v oklep), posebno pa, ako pišem za preprosto ljudstvo.

Tako sem storil na več mestih tudi v življenjepisu Mateja Cigaleta v „Koledarju družbe sv. Mohorja“ za l. 1894. Opuščam pa take razlage, če mislim, da je kakšna beseda čitateljem že znana, ali pa, če je z drugimi sosedami, t. j. besedami v stavku zvezana tako, da ji ugame lahko pomen vsak prostak. Zato se mi ni zdelo potrebno, da bi razlagal besedo „prešet“⁷⁾ ali pa „pohajati“ v celih stavkih: „ . . . vodil me je na prešet itd.“, „nehal je naposled pohajati pisarnico“. — Bodi pa o tej priliki povedano vsem Slovincem, da je beseda „prešet“⁸⁾ še dandanes

navadna med Belimi Kranjci. Toliko, da sem bil prečital, vis. čast. gospod urednik, Vašo sicer jako ugodno oceno (bodi Vam presrčna hvala!), dobil sem iz Metlike dopisnico s tem dodatkom: „Kot bogoslovec bil je (gospod) v Metliki, pa veli, da je ‚na prešet‘ nenavadno.“¹⁾ — Menda se niste bili namérili na ta izraz. —

Da se prepričam, je li me razumelo preprosto ljudstvo, povprašam tukaj (na Dunaju) ondan nalašč mladega (18letnega) kostanjarja iz Dobrépolj (na Kranjskem): „Kaj si misliš, če pravim: jutri pojdem na prešet?“ — Dečko pomisli, pa reče (dasi ta beseda v njegovem kraju ni navadna) hitro: „šetat — na sprehod.“²⁾

„Kaj si pa misliš, ako rečem: naš sosed pohaja krčmo vsak dan?“ On (naglo): „hodi v krčmo.“ — Če pa rečem: „Jaz pohajam pisarnico vsak dan?“ — On: „Ravno tako, — hodim v pisarnico.“

Tako mi je odgovarjal brez dolgega premišljanja ali ugibanja tudi ónemu vrstnik, kostanjar iz Trga (Kostela na Kranjskem) doma, po tém takem Bel Kranjec, dasi črno opravljen.

Po vsem tem sodim, da so me razumeli tudi čitatelji življenjepisa Cigaletovega.

Da pravijo v Mengišu na Gorenjskem: „pohajati krčmo“³⁾, povedal je bil gospod Trdina meni i. dr. v Ljubljani že l. 1848. Vem, da sem besedo „pohajati“ za kak pomen dal pozneje tudi nekje natisniti, in da je še navadna po nekaterih krajih gorenjskih. Zato želim, da bi se ta stara in lahko razumljiva beseda za nemški pomén „besuchen“ (etwas oft, öfter) rabila sploh, a ne samo za krčmo.⁴⁾

p. b. „Spazieren“ s tem dodatkom: Bei den ungar. Slowenen „šétati, šetováti“. (Do „Belih Kranjcev“ Murko ni bil ‚priromal‘). Prva oblika (šétati, tudi hrv. in srb., b e l o k r. pa po navadi „šétati se“) zakorénila se je po Murkovi dobi v našem književnem jeziku ter se nahaja v vseh poznejših slovarjih slovenskih.

¹⁾ Nenavadno pač gledé na vse Slovence, nisem pa hotel reči, da n i n i k j e r navadna. Da čitatelji Mohorjevih knjig včasih potožijo zaradi takih besed, to je znano iz izkušnje. Sicer je pa uredništvo s celim srcem za to, da se porabi ves zaklad narodnih besed. Op. uredn.

²⁾ Pámetim (pomnim), da je bila beseda „prešet“ nekolikokrat tudi uže v „Novicah“ in to za Kobetove dóbe.

³⁾ Nemeč bi rekel: „das Wirtshaus b e s u c h e n“. Ta pomén čitamo tudi uže pri Jan.-Hub. 1893 p. b. „ohajati“ (440).

⁴⁾ Naši najbližnji bratje Hrvatje pohajajo n. pr. tudi cérkev: „pohadjati crkvu“, „die Kirche besuchen.“ Iv. Filipovič: „Novi Rječnik. U Zagrebu 1875 (1167).

¹⁾ Quot homines, tot sententiae. (Ter.). Viele Köpfe, viel Sinn.

²⁾ Ker je spis jezikosloven, nismo preminjali pisave gledé na posebnosti. Op. uredn.

³⁾ „Beitrag zum Studium des slav. Zeitwortes aller Dialekte“ itd. Wien, 1855.

⁴⁾ Blizu hrvatske meje.

⁵⁾ Iz Kroke na Gorenjskem.

⁶⁾ Namesto „kakor“ čitaš vselej, kedar je treba, nego (neg izgovarjajo po navadi Beli Kranjci).

⁷⁾ Hrv. „prošet“; v srbščini (vsaj pri V u k u) pogrešamo te besede.

⁸⁾ Kakor „šétati“ in „prešétati se“ (sprehajati, sprehoditi se). Glagol „šetati“ razglasil je Murko (l. 1833.)

Spomnite se besede „mladina“, ki smo se je nekdaž za pomén „mladi ljudje“ ogibali samo zato, ker je mladina nekod tudi mlada živina; odkar so pa mladi pisatelji začeli brez straha (ne glede na krajevne posebnosti) besedo „mladina“ rabiti za prvi pomén in tako ločiti „mladino“ od „mladosti“ (časa), prišla se nam je „mladina“ za prvi pomen že čvrsto v knjigi.

V nekem kraju, četudi se ne zove Kravja dolina, pravijo, da se sprehajajo same — krave, gospôda se pa — „špencirajo (!)“. Naši pisatelji pa rabijo „izprehajati se“ ali skrajšano po národni izreki „sprehajati se“ tudi za gospôdo in druge ljudi sploh, a ne za same krave.

Tako bi se dala popraviti tudi raba prehalnega nedovršnika „pohajati“¹⁾, ki mu je oča dovršnik „pohoditi“, kakor pravijo namesto „obiskati“²⁾ še dandanes tudi najbližji nam bratje (kajkavci) na Hrvatskem.

Oba (oča in sin) nahajata se pa — čujte, čujte! — že v neprehvaljenem Jan.-Hubadovem „slovensko-nemškem slovarju“ 1893 (440), oba (tudi za prehalni ali prehodni pomén (besuchen), in to po pravici, zato, ker sta oba slovenske krvi.

Namesto „pohoditi koga“ (jemanden nieder-treten) pravimo pa Beli Kranjci s Hrvati in Srbi vred samo „pogaziti koga“.

Bodi „vtreseno“ i to, da ta beseda („vtresti“³⁾) ni ugajala vrlemu gosp. C., ker mi je svetoval v svoji gledé na stvar preugodni oceni⁴⁾, (pristojna hvala tudi njemu!), ker mi je svetoval prijazno, naj bi se zaménil z nekaterimi (drugimi) izrazi vred, ker preveč kažejo svoj germanizem ali tuji izvor, kakor: „bodi vtreseno“ (mesto: mimogredé omenjeno) itd.

Odgovarjam, da sem óno ‚nenavadno besedo‘, posnemaje rad národno govorico, vzel iz Erjavčeve „potne torbe“, t. j. iz Letopisa leta 1882/83. (264), kjer čitaš: „vtrésti, vtrésem“ (kaj) v pf. V pripovedovanji še kaj svojega pridéti. „Podkrnci“.

Tujih besed najhujši trebilec, Fr. Levstik (ki je, kar vemo vsi, brez podpisa korenito presojal Erjavčevo zbirko národnih besed), ni črhnil o tem, da kaže ta (národna pripodobna) beseda germanski izvor. Še mislil nisem na prereditko

¹⁾ Uže leta 1884. („Letop.“) na 17. strani v 1. op.: „... pohajati bakrorežno zbirko...“; pa še poprej rabil mi je ta prehaljavnik v nekem spisu, a ne morem se domisliti, v katerem.

²⁾ Primeri „obiskati“ nemškemu „be-suchen“. Očitno je, da je bil óni nekdaž (sam Bog vé, kdaj), skrojen po nemškem kroju. Ne preganjam ga, zato, ker se je uže jako ukorenil v navadni govorici slovenski; a kedar čitam izraz „obisk“ — mislim vselej — ne vem, kako je to — nehoté na „vrisk“. Bolj mi ugaja „pohod“, ki je tudi uže v Jan.-Bartlovem in v Jan.-Hubadovem slovarju.

³⁾ „Letop.“ 1890 (str. 75).

⁴⁾ Gl. „Dom in Svet“ 1891 (str. 43).

besedo nemško („einstreuen“), ki je, da povem po pravici, jaz nisem nikdar poprej nì slišal, nì čital za naš pripodobni pomén. — Priljubila se mi je bila poprej neznana mi slovenska beseda uprav zato, ker je prikrojena po domačem življenju na kmetih, tako, da sem se je polastil že drugo leto.¹⁾ Ker ji ni prigovorila²⁾ živa duša, zato sem jo razglasil nalašč drugič, da ne obtiči v „potni torbi“, t. j. da ne ostane drugim Slovencem — neznana.

Ako bodemo sodili takó, da je vsaka beseda itd., katera se strinja z nemško, poslovenjena po nemščini, potlej ne bodemo smeli govoriti več nì takó: „iz (z) deža pod kap“³⁾, „s konja na osla“⁴⁾; „konj ima štiri noge, pa se vendar spotakne“⁵⁾ itd. itd.

Vsi ti pregovori slovenski in drugi slovanski se strinjajo do besedice ali vsaj do malega z nemškimi. Porečemo li zato, da „kažejo germ. izvor?“ — Mislim, da ne.“ Tako malo samostojnosti ne smemo prisvajati slovenskemu narodu, pa nì slovanskemu sploh.

Pa „nulla regula itd.“ Uprav navadno besedico „obhajati“ (praznike), kakor piše i vrli gosp. C. v óni oceni, razglasil je slavni Miklošič za nemčizno⁷⁾ (Feiertage begehen“).

¹⁾ Gl. „Letop.“ 1884 (str. 33) v zadnjem odstavku.

²⁾ Belokranjec „prigovoriti“ (v. pf.), „prigovarjati“ (v. impf.) komu ali čemu, znači (kakor v h r v a š č i n i „prigovoriti“, „prigovarati“), einwenden, Einwendungen erheben gegen etwas oder gegen jemanden (tudi „etwas oder jemanden bekritteln“) Prim. Jan.-Hub. str. 537.

³⁾ Na srečo pomagamo si lahko, če bežimo „iz mlake v lužo“ ali pa s Čehi „iz luže v blato“. (Čeh veli: „z louže do blata.“)

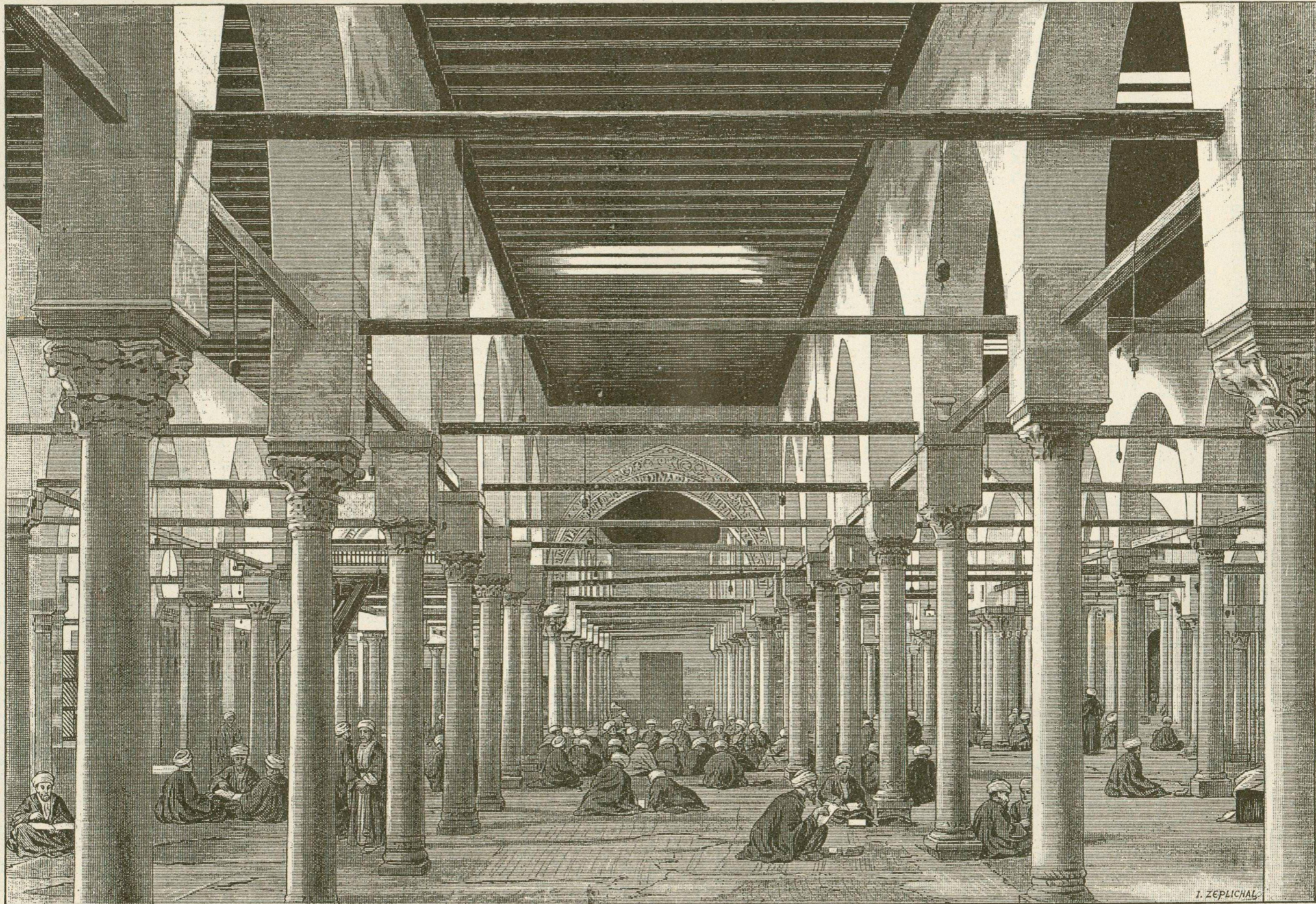
⁴⁾ H r v. „s konja na magarca.“

⁵⁾ Poljsko „Koń ma cztery nogi, a potkre się“; r u s. „konj na četyreh nogah i tot spotikajetsja.“

⁶⁾ Težko in pretežko je dognati osédobi (o tej dobi), kateri so izvorni, a kateri morda indo-evropski.

⁷⁾ Rabil je ta izraz Fr. Levstik za „Germanismus“ brezimeno v „Letop.“ 1880 na str. 179 p. b. rád.

⁸⁾ V isti oceni je gosp. C. namestu „pretežne večine“ nasvetoval tudi izraz „velika večina“. Po tém sodim, da je g. C. vsekakor mnogo mlažši od mene, in da mu ni znana o n e besede zgodovina. „Pretežna večina“ je = „überwiegende Mehrheit“ (kakor smo govorili in pisali v prvi dóbi ‚ustavnega življenja‘), prikrojivši si prvo besedo iz srbske narodne: „pretežnji od koga nego...“, „bedeutender, wichtiger, majoris momenti“. (Vuk. „Srpski Rječnik“ 1852; str. 582.) Iz tega srbskega primerjalnika (comparativ) nastal je še-le v odboru (v katerem je bil na Dunaju tudi Vuk) za hrvaščino in srbsčino nasebnik (pozitiv): „pretežna večina“, ki se je bila Slovencem mahoma bolj prikupila od Cigaletove „premagavne“ ali „znamenite večine“. Gl. „Jurid.-polit. Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs“. „Deutsch-kroatische, serb. und slov. Separat-Ausgabe.“ Wien, 1853 (str. 521); Cig.-Vodn. (Wolf) 1860 (II, str. 1674) in p. b. „Uebergewicht“ tudi v „Znanstveni Terminologiji“, ki jo je spisal l. 1880. M. Cigale. Kako je nastala „velika večina“ (grosse Mehrheit), tega mi menda ni treba praviti. Zastran „prisiljene“ kanim odgovoriti v posebnem spisu.

Notranjščina džamije „El-azhar“. (Po fotografiji narisal Jos. Zepihal.)

Dokazal sem, da so bile vse tri besede: prešet, pohajati (kaj) in vtresti (kaj) vzete iz narodne govornice, da torej niso ‚nenavadne‘, četudi niso še navadne povsod, — po vseh krajih slovenskih.

A uprav zato sem jih rabil nalašč, da bi se namreč razglašale po knjigah vsem Slovencem ter obveljale morda sčasoma tudi v književni slovenščini.

Da se razumemo do dobra, treba pa pomniti še to, da so nekatere besede navadne med (vsem ali ne vsem) narodom slovenskim, v knjigi, t. j. v književnem jeziku pa (še) ne¹⁾; nekatere besede so v knjigi navadne, med narodom pa (še) ne; a književne šestdesetletnice ne sme praznovati pri nas Slovencih²⁾ še nobena izmed teh: „topla, najtoplejša zahvala, toplo, najtoplejšo se zahvaljujem, sklepčen ali ukrepčen, odlikovati (se), odličen, tolpa, izvestno, izvestje ali ‚izvestije‘, izvestiti, pojem (Begriff), poljudno, vspah ali uspah, vpliv, -ati, podli, a, o, tovarna (č.) ali tvornica, opozoriti, opozárjati, opozorovati, slučaj, slučajno, značiti, promet, priobčiti, župnik, župnišče.“

V Murkovem slovensko-nemškem in nemško-slovenskem „Ročnem Besedniku“ (tiskanem z „bohoričico“) ni še nobene izmed spredaj naštetih besed.

Ne tajim, da sem nekoliko izmed téh rabil z „Dom-om in Svet“-om i. dr. vred tudi jaz; kajti „sila kola lomi“; ali da nas sodi kakšen ‚Vukovec‘, smel bi nam očitati po pravici, da so vse te besede nenavadne (med narodom), ker rabijo samo književnikom ali pisateljem in drugim omikancem ali „národní gospodi slovenski“.

Da bi se prepričal sam, so li nekatere besede, ki sem jih čital že večkrat ali vsaj po jedenkrat, n. pr. v „Dom in Svet“-u, res že navadne, t. j. našemu ljudstvu (preprostim Slovencem) že znane, popraševal sem priskakoma³⁾ nalašč zopet svoje tri zaupnike⁴⁾; n. pr.

¹⁾ Sem spadajo različne po knjigah raztrošene zbirke, najobilnejša izmed njih je: Erjavčeva „iz potne torbe“ v „Letopisih Matice Slovenske“, Šašljeve zbirke, v Koblarjevi „Zgodovini farâ Ljublj. škofije“. 4 zv. (Zgodovina Adlešičke fare na Belokranjskem) 1887; v „Dom in Sv.“ „Belokranjski pregovori“, v „Drobtinicah“ 1887 (str. 288); Brdnikova zbirka v „Dom in Svet“-u 1890; Štrekljeva zbirka v „Letop.“ 1892 i. dr. Nekateré narodne besede so začeli šele v zadnji dobi presajati v knjigo; n. pr. „zavérjen biti“ = zatopljen biti v kaj („Dom in Svet“ 1890, str. 70.) Čudno, da pok. Cigale ni vzel te lepe besede v svoj (Wolfóv) slovar n. pr. za „vertieft“, dasi je v njegovem domačem kraju domača. Isto znači „zaverovan biti“ (tudi v Lescah na Gorenjskem).

²⁾ Ponavljam: pri nas Slovencih (= Novoslovenskih); kajti nekatere izmed njih so celó staroslovenske.

³⁾ „Na priskakih“ velijo Beli Kranjci.

⁴⁾ Vertrauensmänner.

kaj pomeni beseda „župnik“. Najbistrejši izmed njih (ki bere „Dolenjske novice“ in „Mohorjeve bukve“) pogodil je, „ali stari ljudje — rekel je — pravijo pri nas še vsi ‚fajmošter““. Tako mi je odgovoril tudi „Beli Kranjec v črni suknji“, samo da je rekel namesto „fajmošter“ po belokranjsko „fajmešter“.¹⁾ Priletnemu možaku (ki ne zna nič pisati, nič brati) bila je pa beseda „župnik“ za ta pomen popolnoma neznan²⁾; „gosp. fajmoštru pa ne pravi pri nas živ krst ‚župnik““. — Izraz „župnišče“, menda najmlajši izmed vseh, ki je ugledal šele v „Dom in Svet“-u leta 1890. (stran 288) beli dan, bil je pa vsem trem (tudi v celih stavkih) neznan, dokler jim nisem povedal sam, da ‚pomeni‘ ta nova beseda ljubljanska „farovž“ ali „farož“. Sladko se je nasmejati mož potem, ko sem mu bil zabičil, šaleč se, naj ne zabi te nove besede, da bode vedel, kam mu je iti, kadar ga povabijo na kosilo — „v župnišče“.

Vendar mi je povedati po pravici, da je bil bistroglavca začel ugibati že poprej (predno sem mu bil sam rad povedal, kaj pomeni „župnišče“), da je to morda fara, dokler ga nisem preučil.³⁾

„Dom in Svet“ je zato, ker mu je že predsedala nemška spaka (stari) „farovž“, po razglašeni, analogijah ‚skoval‘ novo — lepše župnišče; meni ugaja vsaj izmed vseh dosedaj skovanih izrazov najbolj. — Še bolj nas pa, da povem gredoč, pikajo drugi Slovani zbog besede — fajmošter. — „Kako čudna je vaša beseda: faj-mošter!“ očital mi je nekda na Dunaju učen Čeh. — „Naš ‚fajmošter‘ ali ‚fajmešter‘ nastal je iz besede ‚Pfarrmeister‘, vaš ‚farář‘ pa iz besede ‚Pfarrer‘; zato je naš nekoliko boljši od vašega“, — odrežem se jaz.

Pa vrnimo se še enkrat k mojim zaupnikom! Ker ni moža z bok prehude zime na odkazanem mu mestu, povprašam najprej prvega mladeniča (Belega Kranjca, ki je hodil štiri leta v šolo in čita o zimskih večerih ‚marljivo‘ slovenske knjige), a potem drugega (bistroglavca) vsakega posebe: „Kaj si misliš, če pravim: „ta gospod zna po-

¹⁾ Ni treba dvojiti (dvomiti), da je ta beseda nastala iz nemške „Pfarrmeister“, najsi je morda nekda Nemcem pomenjala nekaj drugega, kakor pomenja n. pr. Čehonemcem še zdaj „cerkvenega oskrbnika“. — Po nekaterih krajih notranjskih pravijo fajmoštru — „fárman“, — fármanu pa fàràn.

²⁾ Spomnil se je samo ónega župnika („župnika“), t. j. božičnika, ki ga devajo po Notranjskem s Kočevarji vred na sv. Treh kraljev večer na mizo. (Gl. „Letop.“ 1885, str. 167.)

³⁾ Dečko, trd Slovenec, ni ugibal nerodno; če pomislimo, da kažejo nekatere besede s končnico -išče tudi (velik) prostor; zato čitaš tudi v Jan.-Hubadovem slovarju za novo vsprejeto besedo: župnišče najprej pomen „Pfarrort“, a za tém „Pfarrhof“, dasi je bil „Dom in Svet“ svojo novoskovano besedo (kakor jo imenuje sam), izrécno namenil za „Pfarrhaus“ in „Pfarrhof“, kar je isto.

ljudno pisati.“ — Prvi je odgovoril: „Ta gospod zna dobro pisati“; drugi pa: . . . „dobro in zastopno“. — Nato povprašam zopet vsakega posebe (ker stojita več sto korakov vsak-sebi): „Kaj si pa misliš, ako rečem: sosedovo dete je lepó razvito (ali sosedov otrok je lepó razvit)?“ — Tega ni razumel nì ta, nì óni; nobeden ni vedel, kaj bi si mislil pri teh besedah, dokler jima nisem razložil te, nemške misli v slovenski opravi.

Uže večkrat sem si mislil, čitaje: „dete ali otrok se lepó razvija“, „roža (die Rose) se lepó razvija“ itd., umé li to naše ljudstvo? Zdaj sem se prepričal, da preprosti ljudje ne umejo glagola, skovanega po nemškem glagolu „sich entwickeln“. Res, da tudi tu sila kola lomi; z jedno samo besedo se ne dá vselej posloveniti nemški „sich entwickeln“ ali „entwickelt“. ¹⁾ Vendar bi se dalo včasih n. pr. „roža se lepo razvija“ povedati prav po naše: „roža se lepo razcvéta ali razcvíta.“ ²⁾ Tako sem čital nekje v pripodobni govorici tudi že: „devica se je razcvétala . . .“ ³⁾

Ni davno tega, da sem čital v nekem listu o človeku, ki „prečno vidi“. Tudi to reklo, res po „tlačansko“ poslovenjeno po nemškem, bilo je popolnoma nerazumljivo vsem trem zaupnikom mojim. Čudno so otresali z glavo (vsak s svojo), ker si „niso mogli misliti“, kaj bi pomenile te besede: ta človek prečno vidi! ⁴⁾ — Debelo so gledali, potem, ko sem jim bil dopovedal, kaj se hoče reči s temi bese-

¹⁾ Pod besedo: „entwickeln sich“ nahaja se uže pri Murku debela nemčizna: „razvijati se“; v slovensko-nemškem delu pa pogrešaš glagola slovenskega.

²⁾ To besedo priporočam posebno našim pesnikom.

³⁾ Vsekakor lepše povedano, nego „devica se je razvíjala“.

⁴⁾ Izrécno bodi povedano, da sem pravil vsem trem na drobno tudi vse okoliščine, misleč, da ugame morda vendar kateri izmed njih pravi pomén. Pa ne! —

dami, in da pravijo nekateri Slovenci takemu človeku uže „črnovidec“. — „Kaj takega nisem pa slišal vse žive dni!“ otresne se najstarji izmed njih.

Kdor zna nemški, ónemu se taka govorica ne zdi tako čudna; trdemu Slovincu se pa vrti po glavi, ker si ne more ničesar misliti pri teh besedah. Tako mi je odgovoril tudi „bistroglavec“, óni, ki je v celih stavkih — „nì pet, nì šest“ (meni nič, tebi nič) pogodil bil pravi pomén besedama: pohajati (kaj) in prešét.

Bati se nam je takih, po tuje prikrojenih, trdim Slovincem nerazumljivih izrekov; ni se pa po mojih mislih bati nam živih národnih besed domače korenike, ki so, kakor smo videli, (v celih stavkih) razumljive vsakemu prostaku, četudi niso navadne nì v njegovem, nì v tvojem kraju, — četudi niso navadne še po vseh krajih slovenskih. Rabímo jih sóseb po knjigah in v drugih tiskanih spisih, da se sčasoma ¹⁾ razglasijo po vsem slovenskem svetu ter se nam tako tudi knjiga pomnoži z mnogimi lepimi in dobrimi domačimi besedami, ki jih pogrešamo še v njej.

A zato, vč. gospod urednik, bodi Vam prelepa hvala, da ste, razglasivši moje razjasnilo, dali mi priliko, da so se še bolj razglasile óne besede moje ali uprav — národne: *pohájati* (kaj ²⁾), *prešét* in *vtresti*.

Ker je pa za nove izumke (iznajdbe) treba novih besed, razglašam o tej priliki novo národno besedo: „*délanó vino*“ (Kunstwein) — da bi ga tako ne bilo!

Najstarji zaupnik moj rekel je namreč lani nekega dné pred menoj: „Vès dan me je bolela glava od délanega vina.“ — Ta beseda kaže očitno, da ji oča ni mislil — po nemški.

¹⁾ Nalašč ne pišem „tekó časa“ (im Laufe der Zeit).

²⁾ V Lescah pravijo pa: „pohajati v krčmo, v slabe družčine“ — menda po vplivu glagola: zahajati v . . .

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

(Dalje.)

III. Mohamedansko vseučilišče v džamiji „El-azhar“.

Pustiva, dragi čitatelj, za nekaj časa Kristijana, naj se odpočije po hudi vožnji in naužije obilne slave: pojdiva zopet v Kajiro, da si ogledava jedno izmed prvih znamenitostij tega mesta,

slavno mohamedansko vseučilišče in pa džamijo „El-azhar“. Predno sem bil v Kajiri, slišal in čital sem o tej „visoki šoli“ mnogo; zato me je jako vleklo, da si jo ogledam čim najpreje.

Gospod p. Geyer me je prijazno spremil najprej do avstrijskega podkonzula gosp. Sch., katerega sem prosil, naj mi poskrbi dovoljenja

za vstop v džamije. Gosp. Sch. naju je sprejel prav prijazno in prav mnogo povedal o kajirskih razmerah. Naš konzulat v Kajiri ima večji pomen, kakor po drugih mestih, ker namestuje — rekel bi — poslanca pri egiptovski samostojni vladi. Zato je umevno, da se je tudi gosp. Sch. zavedal te svoje imenitnosti. Dovoljenje, tiskano arabsko in francosko, dobil sem še tisti dan, torej ni bilo zadržka. Preč. apostolski vikar in škof, msgr. Sogaro, gosp. p. Geyer in jaz z nekim Kajircem in mohamedancem smo sedli na voz, pa obiskali džamijo El-azhar in še neko drugo, v kateri so plesali derviši. O tej bodem govoril pozneje. Bila je ta družba v mnogem oziru zame ugodna in zato sem ji še danes za prijaznost prav srčno hvaležen.

Džamija ali molitvenica El-azhar se ne vidi z ulice ali s kakega trga, ker je obzidana z raznimi poslopji; samo munare ali stolpi štrlé kvišku. Zato tudi ne vem dobro, (vsaj iz svoje izkušnje ne), kako je zidana. Le notranjščino sem si lahko ogledal dokaj natanko. Njeno ime pomeni „cvetočo“ (zahara-cvesti), torej oznanja že to njeno velikost in slavo. Vanjo vstopiš od raznih stranij; naša družba si je izbrala najnavadnejši vhod, iz katerega smo prišli v veliko vežo. Že tu je bilo živo; starejše suhe arabske postave so se gibale ponosno med mladeniči. Težko bi bil dognal, kakšen opravek ima ta, kakšen posel oni. Za naše oko je posebno mično gledati jutrovske može v dolgih oblekah, hodeče po koncu in zavestno, kakor bi bili kralji, poleg njih pa živahne mladeniče in dečke. Tukaj v veži vidiš, kako obdeluje brivec mlado glavo, dokler ni čisto gola po postavi „prerokovi“. Iz te veže se razširjajo prostori na razne strani, da ne veš, kam bi se obrnil in kam šel najpreje. Nas je sprejel Arabec srednje starosti, pogledal vstopnico, potem pa nas vodil do glavnega dela med vsemi poslopji, do velike džamije same. Po vseh prostorih so skupine učencev in učiteljev, a v glavni molitvenici ali učilnici (oboje je resnično) jih je največ.

Osrednji prostor, prava notranjščina džamije, je res velik, bodisi po dolgosti ali širokosti ali visokosti. Dolge vrste stebrov delé stavbo v več ladij, kakor v naših večjih cerkvah, toda med seboj niso jednake, zato ni celota nič kaj lepa. Vendar ne pozabim nikdar prizora, ki se je kazal našim očem. V tej zares veliki dvorani sem gledal mnoge skupine ali gruče učencev sedečih na tleh. Največ je bilo takih gruč, kjer so sedeli mlajši učenci okrog učitelja ali, kakor pravijo tam, še ha. Sedeli so vsi po jutrovske šegi na prekrižanih nogah in zrli v še ha ali pa v svojo knjigo. Ta se je držal jako modro in resnobno, govoril učencem in jih izpraševal, pa imel v rokah nekako paličico ali pa nič. V jedni skupini jih je bilo

morda kakih dvanajst ali manj, več pa mislim da ne. Tudi manjše družbe vidiš; dva ali tri brez učitelja; ti se učijo skoro gotovo sami za-se. Prav mnogo jih je pa čisto samih, ob nekem stebri, ali v kotu, ali na planem sedečih s knjigo v roki. Ti se skoro gotovo učé na pamet tega, kar jim je prej razlagal še h. Knjig si nisem mogel ogledati bliže; zdele so se mi kakor zvezki ali pa zavoji daljših listov.

Naši dijaki bi se čudili, ko bi gledali, kako se večinoma tam učé na pamet. Ko držé v rokah knjigo in pri tem bolj ali manj glasno izrekajo svoje učenje, gibljejo se h krati s hrptom in glavo sem pa tje od desne na levo, od leve na desno. Zibljejo se neprestano, vedno jednako, včasih pač tudi naprej in nazaj in sicer dosti močno, da bi se nam ne posrečilo dolgo gibati se po tem načinu. Premišljal sem poprej in poznej, zakaj neki tako ravnajo. Nisem pa našel drugega vzroka, kakor ta, da se s takim gibanjem lože učé na pamet. In resnica je, da telesno gibanje nekoliko pomaga pri učenju na pamet.

Česa pa se učé na tem vseučilišču? Kolikor sem mogel pozvedeti, učé se korana, to je svete mohamedanske knjige, učé se razlage koranove in v obče mohamedanske postave. Šeh sicer razlaga, vendar še bolj izprašuje. Seveda so razne stopinje učenosti pri raznih učiteljih, od navadnega nauka v čitanju in pisanju, do prave „vednosti“ in modrosti.

Mladeniči so tukaj razne starosti, vsi pa imajo jeden namen, da se dobro naučé muslimske vere in njenih zakonov. Videl sem živahne mladiče, pa tudi zrelejše moške. Kar se tiče pazljivosti in pridnosti, zdeli so se mi, da bi bili lahko vzgled našim dijakom. Nobena stvar jih ni motila pri učenju. Ko smo šli mimo, niso se zmenili večinoma za našo družbo. Tolika resnobnost jim je odsevala z obraza, kakoršna je pač spodobna za čitanje sv. knjige.

Gosp. p. Geyer se jako zanima za mohamedanske verske razmere in jih tudi umeva. Porabil je jako rad to priliko, da je nekatere mladeniče izpraševal o njih domovini in razmerah. In tu sem videl, da so mladeniči iz vseh delov mohamedanskega sveta. Jeden je bil iz daljnih južnih krajev, od južne egiptovske meje, drug je bil iz Feza na Maročanskem, tretji iz Sirije itd. Zlasti me je jeden zanimal, mladenič srednje postave, iz Feza doma, pa jako vablji-vega lica. Jako ga je mikalo, kar ga je izpraševal naš pater, z bistrimi očmi ga je gledal in bil mi je tako všeč, da bi mu bil kar rekel: Pojdi z menoj, jaz te povedem v boljše šole, kakor so te tukaj! Še sedaj mi je mladenič pred očmi kakor ljub spomin z jutrovskega potovanja. Toda kolikor glav, toliko mislij. Ko sva se potem menila s patrom o obeh mladeničih

in sem jaz pohvalil ljubeznivost onega Fežana, povedal mi je, da mu prav ta ni bil všeč. „Ali niste videli, kako je srpo in ognjevito gledal? Ali niste zapazili, kako je vse njegovo gibanje kazalo versko napetost, moslimski fanatizem in sovraštvo do nas?“ Molčal sem. Izkusil sem tudi tukaj, kakor že večkrat, ali da jaz vsako stvar premilo in predobro sodim, ali pa da drugi preostro. Kdo vé, kaj je pravo.

Dasi je tukaj prava učilnica, vendar je tudi molitvenica ali džamija. Na vzhodni strani so narejene štiri dolbine, proti katerim se obrača oni, ki moli. Štiri so pa narejene zato, ker so med mohamedanci štiri vrste ali ločinke. Tako zastopa ta molitvenica vse mohamedanstvo. Pa tudi po starosti je ta džamija častitljiva, zakaj 900 let že stoji in skoro toliko časa je tukaj tudi prvo mohamedansko vseučilišče. Zato je pa ta naprava tudi velevažna med mohamedani, rekel bi, da je tukaj središče njih verskega življenja. V obče trdé, da je tukaj ognjišče mohamedanske zagrizenosti in neutešljivega sovraštva do krščanske vere. Od tukaj je že mnogokrat švignila iskra verske razvnetosti med mohamedane, da so bruhnili svoje sovraštvo na kristijane. Učencem, ki hodijo iz vseh krajev lesem, vcepijo šehi versko vnemo v srce in to raznašajo potem mladeniči na razne strani mohamedanskega sveta.

Vendar ne morem si kaj, da bi tudi o tej veliki mohamedanski napravi ne sodil nekoliko mileje in trezneje, kakor sodijo navadno. Ali je tukaj res vse tako zagrizeno ali fanatično, kakor pravijo, ne morem ni tajiti, ni trditi; kar sem videl jaz, ni se mi zdelo tako razvneto. Vsekako je ugodno to, da je to vseučilišče v svetovnem mestu Kajiri, kjer se stikajo vsi narodi in vse vere, zato pa tudi ne more mohamedanstvo biti tako napeto, kakor je drugodi, kjer ni drugovercev. Egipet je v verskem oziru sploh mnogo prostejši, kakor so druge jutrovske dežele. Dalje trdé, da je to vseučilišče morda največje na svetu, češ, tu je nad 10.000 učencev, čital sem celó, da jih je 12.000. Dasi jih nisem štel, zdi se mi vendar to število mnogo preveliko. Statistike ne ljubijo jutrovci; če vprašáš o tem in onem številu, povedó ti velikanske številke, da se kar z roko potiplje laž ali pretiravanje. Tako je pač tudi tukaj. — Naposled ni treba imeti čitatelju pregroznih mislij, kako visoka učenost se neki podaje tukaj. Tukaj se uči najprej koran, ker drugega ne potrebuje

mohamedan. Kdor misli na to, ne more občudovati te šole, pač pa jo pomiluje.

Kakor iz drugih tamošnjih naprav in navad, tako se prepriča potnik tudi v tem zavodu, da je mohamedanu prva, najvažnejša in skoro jedina stvar njegova vera. Zanja živi, zanja se uči, zanja deluje, zanja umira. Naša zapadna novodobna omika se ponaša s tem, da se je ločila od vere; brez števila jih je med kristijani, ki sovražijo svojo krščansko vero: a na jutrovem je ta stvar med mohamedani vse drugačna. Prva in največja mohamedanska šola je — verska šola v najožjem pomenu. In prav v tem je še dandanes moč islamova. Vsakdo vé in priznava, da je islam škodljivo in pogubno verstvo. Toda jedna moč je v njem in sicer ta, da so njegovi verniki zanj vneti. Med mohamedani jih najdeš mnogo, ki ne izpolnjujejo zapovedij svoje vere, a jako malo jih najdeš, ki ne bi bili ponosni na to, da so moslimi in ki bi zaradi tega ne zaničevali drugovercev. Prav potrebno je, da kristijani dobro preišljamo o tej stvari. Da, da, bodimo pravični proti mohamedanom in pohvalimo (seveda samo to), kar imajo lepega in dobrega, ali se pa celó od njih učimo!

Take misli so me navdajale, ko sem ogle doval to učilnico. Dostavljam še, da je med dijaki nekam taka uredba, kakoršna je bila nekdan na evropskih visokih šolah. Razdeljeni so po narodnostih ali pokrajinah. Vsak oddelek ima svoj odločeni prostor, svoj „rivák“ (t. j. veža, šotor, oddelek poslopja); v vsakem oddelku je poseben nadzornik (nazir). V svojih dvoranah imajo spravljena učila, zvezke, knjige in pisalno orodje. Dijaki se vadijo ne samo v učenju, ampak tudi v verskih opravilih. — Kako je z drugimi navadami, žal, nisem zvedel.

Ko je sv. Gregorij, veliki rimski papež, videl v Rimu lepe Angle iz Sakse, ganilo ga je to v srce. Obžaloval je, da tako lep narod še ne pozna krščanske vere. Zato je poslal na Angleško Avgušтина s spremljevalci, da so Anglom ali Angležem oznanjali krščansko vero. Mislím pač, da vsakega dobrega kristijana obide jednaka misel, ko opazuje lepo mladino v teh prostorih, ki se muči s koranom: zakaj se ne učé krščanske vere in onih ved, ki blažijo srce pa razsvetlujejo pamet! Da, kadar se to zgodi, potem bode „El-azhar“ res cvetoča.

(Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige družbe svetega Mohorja.

Življenja srečen pot. Nauki, vzgledi in molitve za mladeniče. Spisal Anton Martin Slomšek, bivši knez in škof lavantinski. 12". Str. 442. — Družba je storila jako prav, da je novič izdala to zlato Slomšekovo knjigo. Uredil jo je gosp. Mihael Lendovšek. Uredba ni mnogo drugačna, kakor je bila v prvotni izdaji, pač pa je jezik očiščen in pisava uglajena tako, kakor pišemo v tem-le listu. Zdi se nam, da je tej knjigi nepotrebna hvala.

Dr. Fr. L.

Slovanska knjižnica. 6. in 7. snopič: Stara Romanka. Poljski spisala E. Orzeszkova; preložil Vekoslav Benkovič. Sloveča pisateljica nam je hotela pokazati s povestjo „Stara Romanka“, kako škodljiva je slepa ljubezen do otrok in kam privede človeka pijančevanje. Od začetka spis nekako dolgočasni in v sklepu ne zvemo o koncu pijanca Mihalka. Ponavljano opisovanje obleke in tu pa tam precejšnja gostobesednost razodeva žensko navado. Ko pa na strani 56 in 57 še naletimo, da gospodičina Zofka z „ročastimi ustnicami“ poljubljuje mačko „na gobček“, — strese nas zona. Vendar pa je celotni pomen povesti dober. Naš slovenski prevod je lep, le nekaj malega je pripomniti. Na str. 6 si je težko misliti, kako „je žolta očesna veja parkrat pomežikala“ (pač trepalnica!). Ne piše se „na kljubo“ (str. 9). „Strastna molitev“ (str. 37) ni prava. Str. 60 naj stoji „duha“ namesto „duh“.

Val. Bernik.

Češka književnost.

Slovstveni paberki s Češkega.

(Zbral dr. Jos. Tumpach.)

Takoj v prvem dopisu sem dejal, da ne mislim pisati po natančnem redu, in vesel sem, da sem to povedal. Ker sem namreč v dosedanjih dopisih omenjal, kako se goji pri nas apologetika, modroslovje, zgodovina in patristika, moral bi prav za prav sedaj pisati o drugih znanstvenih strokah, morda o naravoslovju, pravoslovju itd. Toda uporabim svojo izjavo in zato hočem rajši popisati nekatere knjige, katere je izdalo društvo „Vlast“, zlasti zato, da napišem kaj novega; na starejše stvari pride zopet vrsta čim najpreje.

Pred vsem omenjam, da se je pri nas marsikaj zgodilo v slavo škofovske petdesetletnice svetega očeta. V vseh češkoslovanskih bogoslovnih so napravili akademije in predavanja; v veliki sobani Rudolfinuma v Pragi se je vršil slavnostni shod, pri katerem so govorili grof Lebedur in škof Brynych in drugi. Društvo „Vlast“ je pa izdalo ob tej priliki „Almanah“ v res slavnostni obliki. Dr. Horský

ga je uredil. Spisi v tem almanahu, ki je doslej najlepše delo tega društva, izvirajo brez izjeme samo od odličnih pisateljev. Latinsko pesem je napisal Sasinek, češko Flekáček, življenje Leona XIII. je jako vzvišeno narisal dr. Horský. Dr. Horský ima jako spretno pero, piše živahno, govori vneto, pa brez puhlih fraz. Drugi članki se tičejo seveda vsi ali naravnost Leona XIII. ali v obče papeštva. Tako n. pr. riše članek dr. J. Zapletala: Skrb sv. Očeta papeža Leona XIII. za češki kolegij v Rimu, ljubezen njegovo in vse njegove zasluge za češki rimski kolegij; on ga je ustanovil, on mu je daroval vse darove zanj nabrane v čeških škofijah. Zgodovinar Fr. Vacek opisuje „Prve stike Čehoslovenov z apostolsko stolico v Rimu“ t. j. s papežem Nikolajem I., Janezom VIII., Štefanom VI., Janezom IX. in Janezom XIII. Dr. Al. Jiráček podaja v jako temeljitem spisu „Dokaz papeškega prvaštva izključno samo iz vshodnih sv. očetov, iz liturgije in pisateljev na vshodu.“ Dr. Jos. Kupka, profesor v Brnu, piše o „Skrbi sv. Očeta Leona XIII. za slovanske narode“ to je, da je spisal znano okrožnico iz leta 1880: „Grande munus“; pri tem popisuje pisatelj tudi slovansko romanje v Rim, ki se je vršilo v zahvalo za to; dalje, da je sv. oče daroval ostanke svetega Cirila velehrajski cerkvi, da je dal postaviti stransko kapelo v čast svetemu Cirilu in Metodu pri cerkvi sv. Klemenca v Rimu, da je ustanovil redno cerkveno vlado v Bosni in Hercegovini, da je preuredil red oo. Bazilijanov med Rusi itd. Socijolog Tom. Jiroušek riše v članku „Sv. Oče Leon XIII. in socijalizem naše dôle“ zasluge papeževe za reševanje socijalnega vprašanja, govoreč največ o njegovih enciklikah iz l. 1878. „Quod apostolici muneris“, iz l. 1880. „Arcanum divinae“ in iz leta 1891 „Rerum novarum“. Naposled krasno opisuje prof. Jos. Vávra „Skrb papeške stolice za cerkev na Češkem l. 1575; urednik Škrdla pa „Zgodovino društva Vlasti. Almanah je dragocen spominek na lansko papeževo slavnost. Društvo „Vlast“ je lahko ponosno na to delo.

Sicer si je pa še preje to društvo zaslužilo mnogo hvale s svojimi knjigami. P. Konečnega knjigo: „Kako piše prof. dr. Masaryk o katoliški vedi in veri“ omenjal sem že in pristavil, da so to prilogo dobili ustanovniki „Vlasti“ zastonj. Za to knjigo je prišla takoj druga, ne manj dragocena: spisal jo je Fr. Vaněček in imenuje se „Z duševnega bojišča“. V nji so literarno-statistične črtice, ki dokazujejo, kako spreten in temeljit pisatelj v katoliški stvari je župnik Vaněček. To dokazuje tudi njegova sicer mala, toda jedrnata knjiga, izdana v zalogi Vlasti: „Socijalne razmere in katoliška cerkev“. V njej so jako dobre in v lahkem, umevnem zlogu pisane opazke k okrožnici Leona XIII. o delavskem vprašanju. Sto in sto izvodov te knjižice je bilo

razprodanih, gotovo povsod rodi obilne sadove. Sedaj je Vaněček izmed glavnih sotrudnikov „Besed resnice“, ki jih je ustanovil škof Brynych; odkar je ta odšel v Kraljičin Gradec, urejuje jih Stejskal, podpredsednik katol. društva rokodelskih pomočnikov.

Razven tega naj omenjam, da je društvo „Vlast“ izdalo še dve knjižici, tičóci se socijalnega vprašanja. Jedna izmed njih „Kdaj je človek najsrečnejši“, ki jo je spisal Peter Kopriva (Kopal), razprodana je popolnoma, dasi se je je tiskalo 10.000 izvodov; drugo z naslovom „Májisté“, je napisal Tom. Jiroušek (skupno z ligo + 7) in kar trgali so se za-njo, ker je res pisana jako zanimivo. Sicer pa deluje društvo „Vlast“ v socijalni smeri tudi s tem, da izdaje „Delavski list (Dělnické noviny)“, ki jih urejuje Jiroušek in da vzdržuje poseben zaklad, iz katerega plačuje zlasti potnino tistim, ki imajo predavanja v raznih katoliških družtvih na Češkem in na Moravi. In takih predavanj je dovolj, zlasti ker se sedaj pri nas vedno množé katol. društva.

V posebnem odtisku iz „Vzgojevatelja (Vychovatel)“, ki je tudi glasilo društva „Vlasti“, izšle so kritične opazke urednika temu listu Fr. Pohunka o resolucijah in govorih pri učiteljskem shodu v Pragi l. 1891., tičóče se verske in npravne vzgoje in pouka v ljudskih šolah; vrhu tega se je odtisnil tudi opomín „Ne popravljajte očenaša“, kjer se dokazuje, da se v očenašu popolnoma lahko ohrani „našim vinníkum (našim dolžnikom)“, in „zbav nas od zlého (reši nas od hudega)“. Obe knjižici sta pisani premišljeno in temeljito. Zlasti prva Pohunkova je znamenita. Škoda, da je gospod urednik sedaj z uredniškimi posli — dejal

bi — obsut in da torej nima toliko časa, da bi pisal za „Vlast“. — V minulem letniku „Vlasti“ je bilo vsem žal, da ni bilo nobenega njegovega sestavka v listu; zato so bili pa vsi veseli, ko se je letos zopet objavilo njegovo ime. Njegove spise beró namreč bralci „Vlasti“ z največjo slastjo.

„Zgodovinski oddelek (Historický kroužek)“ društva „Vlast“ je pričel meseca vinotoka iznova svoja predavanja. Prvi je govoril administrator Hálek, in pri odborovi seji v polovici vinotoka je naznanil podpredsednik M. Svoboda, da letos ne bo manj predavanj, nego jih je bilo lani. Predavali bodo: župnik Honejšek, arhivar Veselý, profesor Vávra, prof. Zdráhal, prof. Kollmann, o. Peter Špička in morda še drugi, tedaj sami stari, dobri znanci.

Poleg tega pa razpošilja društvo „Vlast“ svojim členom drugi zvezek „Zbornika zgodovinskega oddelka“, ki obseza jako lepo delo adjunkta Antona Podlaka: „Življenje in delovanje Ant. Koniáša“; spisano je na temelju spisov Koniáševih in je nekaka obramba tega moža. Mladi duhovnik budějeviške škofije I. Kroiherr je podal lep prispevek k zgodovini XVIII. stol. z naslovom: „Ali je bilo zrušenje majestata vzrok češkemu uporú?“ Zatem je natisnjen v latinskem izvorniku in v točnem češkem prevodu profesorja dr. M. Kovára list Čeha Vaclava Nerošve, v katerem je opisal leto 1620. Norimberžanu J. Trantu, kakšna je bila tedaj vojska in v kakšnem stanju so bila cesarska mesta. Mnogobrojne ocene P. Svobode, Ant. Podlake, Petra Špičke in urednika „Zborniku“ Zdráhala završujejo poleg kratkih opazek v zgodovinskem oddelku obseg temu zvezku. Vivant sequentes!

Razne stvari.

Misijon za srednjo Afriko. Dobili smo minuli mesec o tem misijonu poročilo, katero tu objavimo.

V Kajiri iz zavoda za zamorce, 22. grudna 1893. — Kakor sem Vam bil obljubil, poročam Vam, prečastiti gospod, nekoliko o našem zavodu. Vem namreč, da Vas živo zanima naša naprava.

Kakor Vam je znano, imamo v mestu dve hiši, jedno za misijonarje, drugo za sestre; v sredi med njima pa stoji cerkev Jezusovega Srca. Ko sem l. 1882. prvič prišel sem, bilo je naše takrat še nedodelano poslopje jedina evropska zgradba v tem delu mesta. V našem obližju so stale borne kočé, v katerih so prebivali mohamedani. V mesto ali iz mesta gredé je bilo treba gaziti po prahu čevelj globoko, zrak so okuževala mnogoštevilna živalska trupla, okrog katerih so se zbirala kardela jastrebov. Sedaj so pa vzrasla okolu nas lepa poslopja, in v njih prebivajo večinoma kristijani. Že po zunanji osnovi in redu na poslopih in cestah

se razvidi, da pričénja zmagovati evropska omika mohamedansko nesnažnost, in krščanska luč praznoversko temo. Na koncu tega mestnega dela stoji naša cerkev z dvema zvonikoma, s katerih že deset let ljubeznivo doni glas treh zvonov. Na cerkvenem pročelju se sveti v meter visokih črkah napis: „Cordi Jesu sacrum.“ Tukaj se časti sedaj sveto Srce, najdražje znamenje našega odrešenja in ljubezni, ki očiščuje duše in jih dela Bogu podobne, da jih pripelje do večne slave in blaženosti. In vse to se godi prav tam, kjer so bile prej kočé, beznice in jame, v katerih so stregli najsramotnejšim pregreham in zapravljali čast duše in zdravje. Sedaj se zbirajo tukaj verniki, da časté in molijo zmagovitega Odrešenika sveta. O velikih praznikih: o božiču, o veliki noči itd. opravlja naš mil. gospod škof slovesno službo božjo. Ob nedeljah in praznikih prav obilno obiskujejo cerkev. Te dneve se daruje sv. maša ob 6., 7. in 10. uri. K prvima

dvema sv. mašama prihajajo naši zamorci, ki služijo po mestu in drugi posli, da izpolnjujejo svojo krščansko dolžnost. Največ vernikov pa pride k zadnji sv. maši. Te se udeležuje naš c. kr. diplomacijski agent in generalni konzul, ki ima svoj častni sedež, mnogo druge gospode in uradnikov, posebno pa avstrijsko-ogerska naselbina, ki ima našo cerkev kot za svojo. Pridno prejemajo tudi sv. zakramente. O raznih prilikah opravljamo posebne pobožnosti in devetdnevnic; tako opravljamo v sušcu pobožnost na čast sv. Jožefu, v velikem travnu šmarnice, v rožniku pobožnost na čast svetemu Srcu Jezusovemu, v vinotoku obhajamo rožnovenško pobožnost, v listopadu pa pobožnost za verne duše v vicah. Ako se spominjam, kako je bilo tukaj še pred desetimi leti, in preišlujem to izpremembo, ne morem zatajevati veselja zaradi takega napredka. Še bolj pa človeka radosti in tolaži, da smo dosegli tolik uspeh čisto mirno, brez prepirov, da, skoro nevedé. Tako se neprestano razširja vera Kristusova.

Poslednji čas je bil večkrat pri službi božji Nj. ces. vis. nadvojvoda Jožef Avguštin s soprogo Avgusto in spremstvom. Tukaj se je mudil na svojem ženitovanjskem potovanju. O tej priliki je daroval sam mil. gosp. škof sv. mašo. Po sv. maši sta prišla visoka gosta v našo hišo in se prav prijazno pogovarjala z gosp. škofom in z misijonarji. Igrali so tudi naši zamorski godci iz naselbine Geziret na dvorišču nekaj skladéb, in pri tem so jim prav majhni zamorčki držali note.

V mestu imamo tudi dušno pastirstvo v avstrijsko-ogerski bolnišnici „Rudolf“, in naše sestre strežejo bolnikom. Ta bolnišnica je prava dobrota posebno za bolne Avstrijce, katerih je precejšen del s Kranjskega in Štajerskega. Gotovo polovica bolnikov je s Kranjskega, Goriškega, iz Trsta itd. Posebno ženske prihajajo iz onih pokrajin sem služiti. Marsikak Kranjec ali posebej Ljubljčan se vzbudi tu v bolnišnici k novemu dušnemu življenju, mnogo jih dobi tolažbe v svojih bolečinah in z njo vred dušne pomoči. Ti revni posli bi bili prepuščeni najžalostnejši usodi, ako bi ne imeli te bolnišnice. Priznati moram, da sem pri mnogih Kranjcih vedno opazil živo versko prepričanje, tako da ni bilo nikakih težav, ko sem jih pripravljaj za sv. zakramente. Ako zvem, da je bolnik s Kranjskega, tedaj sem prepričan, da bo uspeh dober.

Tu v poslopju poskušamo z malim semeniščem za zamorce, v njem je za sedaj devet črnih gojencev. Naša glavna postaja je pa poljedelska in protisuženjska naselbina „Leo XIII.“ v Geziret-u, o kateri sem Vam že poročal. Vedno sprejemamo oproščene zamorske sužnje in zavržene ter zapuščene zamorce obojega spola.

Pri nas se učé krščanskega nauka, poljedelstva in rokodelstva. V Heluan-u je dušno pastirstvo

prav lepo napredovalo, tako tudi šoli za dečke in deklice. Misijonarji poučujejo 60 dečkov, sestre pa 92 deklíc. Prav tako vesele novice Vam poročam tudi iz Suakin-a ob Rdečem morju. Poleti smo odprli novo cerkev, posvečeno sv. Križu, in od tedaj se je število katoličanov podvojilo. Tudi v Asmari (v Abesiniji) deluje jeden izmed naših misijonarjev in oskrbuje šolo, v katero hodi 35 dečkov. Uprav sedaj se pripravljamo, da bi odprli novo misijonsko postajo pri Kunamcih. Ti zamorci prebivajo na severu od Abesinije. Pred kratkim nam je naš misijonar P. Leo Hanriot spisal slovnico njihovega jezika, sestavil kunamski slovar in spisal katekizem v tem jeziku.

V Sudanu so še vedno stare žalostne zmešnjave. Zadnje poletje sem bil po duhovnih opravkih v Zgornjem Egiptu in v Nubiji; prišel sem tja do Uady-Halfa in se tako prepričal, kako nevarno je še po mejnih pokrajinah. Derviši jih od časa do časa napadajo, potolčejo vse može, kar jih je za orožje sposobnih, pograbijo živino, ženske in otroke in hitro zopet zginejo v puščavi, kakor so nenadoma prišli. Abdullahi, Mahdijev naslednik, si kaj lepo streže v svoji stolici Omdurman-u, ker se mu od nas ničesar ni bati; vozi se v lepi kočiji z dvema konjema, telesna straža 4000 zamorcev ga obdaja in njegovi godci mu godejo. Sam Bog vé, kdaj bo zopet mir v Sudanu.

Sicer pa storimo v blaginjo zamorcev, kolikor nam je mogoče v sedanjih razmerah. Ako se pomisli, koliko smo dosegli zadnja leta, mora vsak priznati, da misijon neprenehoma napreduje. S svojimi ustavi in postajami smo se za trdno ustanovili v Egiptu in ob Rdečem morju. Te dobro urejene naselbine bodo trdna podlaga našemu delovanju v notranjih deželah. To je delo našega prečastitega in preljubljenega škofa in apostolskega vikarja Frančiška Sogara, katerega naj ljubi Bog ohrani še mnogo let krepkega v srečo ubogih zamorcev in našega misijona.

Sedaj so tukaj pri nas: p. Leon, p. Ohrwalder, p. Angelo; v Heluanu p. Danijel in p. Giacomelli, namesto p. Schmitta, ki je sedaj kapelan šolskih bratov v Jeruzalemu. P. Leon odpotuje v kratkem v Agordat ob abesinski meji, da tam začne misijonsko delo; kmalu pojde za njim druga četa. Sicer pa ni mnogo novega; v misijonu nam gre z božjo pomočjo dokaj dobro.

Za sedaj sklepam, želeč Vam, prečastiti gospod, vesele božične praznike in srečno novo leto, in upam, da bomo v kratkem imeli veselje, da Vas zopet tukaj pozdravimo. Naš mil. gospod škof Vas pozdravlja in se Vam priporoča. Priporočujoč Vam in Vašim prijateljem naš zamorski misijon, Vas zagotavljam svojega hvaležnega spoštovanja in sem — Vaš udani služabnik v Kr. P. Fr. Ksav. Geyer, apostolski misijonar.

katero slovansko narečje je najprimernejše, da bi se mladina z njegovo pomočjo priučila še drugim. Odločil se je za slovenski jezik, češ, ta je izmed najstarejših, preprost sicer, a vendar lepoglasen, bogat v izrazih in slikovit, najstarejšim svetovnim jezikom najbolj soroden itd.¹⁾

Kar je zapisal Vodnik sam o sebi, sme se v polni meri obrniti tudi na Japlja, da je namreč vedno hotel „kranjski jezik čeden narediti“ in svoj narod pred svetom poslaviti. Zato je vedno iskal združenja s somišljeniki, češ, v jedinosti je moč. S prijatelji je zasnoval l. 1781. družbo „Academia operosorum“, v kateri je bil marljiv ud s priimkom „Secretus“ in tajnik. Ko se je le-ta že leta 1787. razšla, ponudil se je takoj l. 1789. sličnemu goriškemu društvu „Arcadia“, da ga vsprejme kot uda. S ponosom poje o sebi v tem priporočilu:

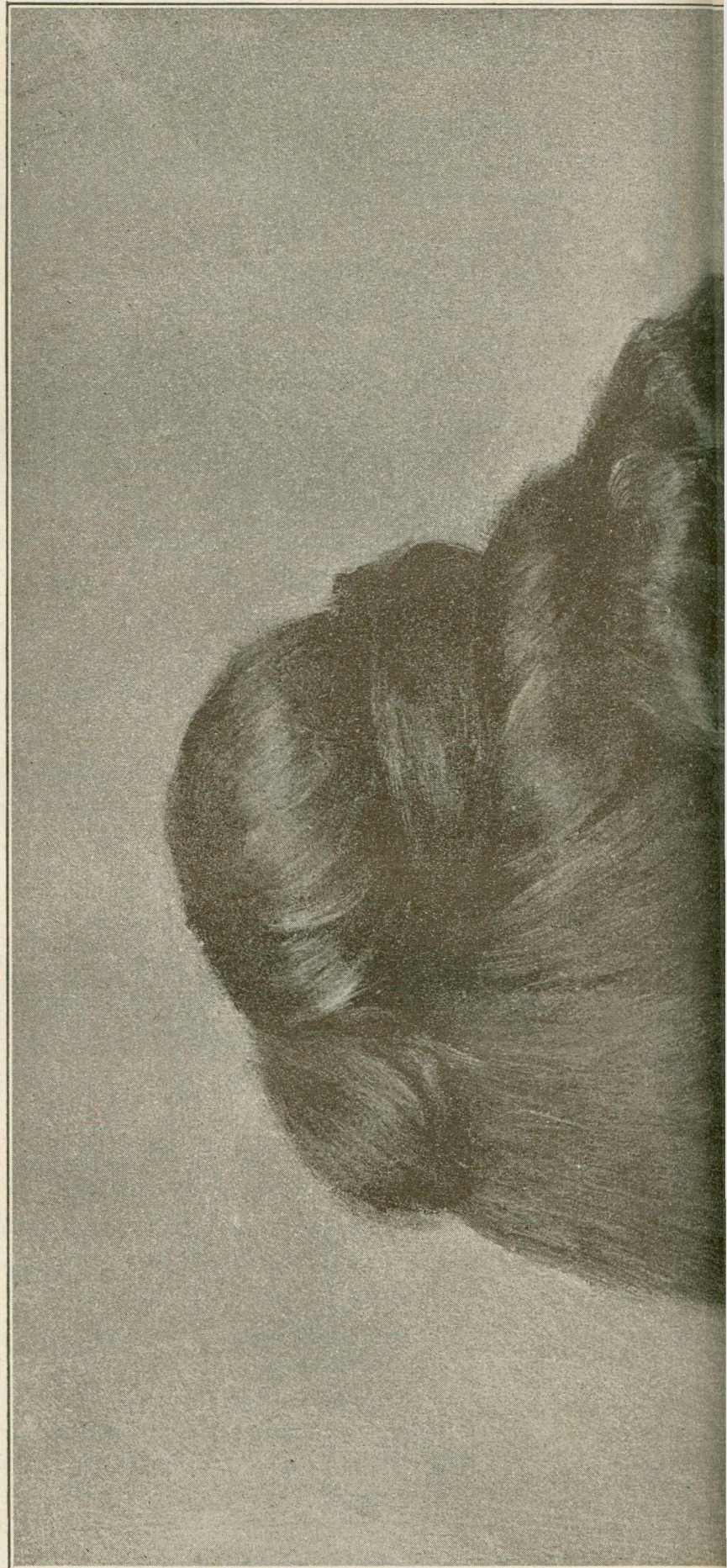
Ille ego, qui cecini Slavonica metra Philippo,
Dum caperet Regni publica gesta foris,
Qui normam fidei patrio sermone reduxi
Numen ut a teneris discat amare puer . . .
Sunt mihi quas lingua modulor nostrate camoenae,
Ut missis pariter pagina juncta docet . . . etc.

„Arcadia“ ga je vsprejela med svoje ude in mu nadela akademično ime „Silvanides Driadius“. Ne dolgo potem je sklenil pisateljsko vzajemnost s slovenitelji sv. pisma in v Celovcu je bil takoj po svojem dohodu najiskrenejši družabnik tamošnjih pisateljev. Mirovati ni mogel in ni hotel nikoli.

Japelj je bil in ostane jeden izmed največjih slovstvenikov slovenskih. Z vsestranskim delovanjem je mnogo vplival na poznejše pisatelje. Pohlin in on začenjata v našem slovstvu tako imenovano učenjaško ali prehodno dôbo. Oče Marko je z novotarijami vsaj toliko koristil narodu, da je vzbudil mnoge iskre in nadarjene može, ki so ga sicer bridko pobijali, a hkrati obdelavali zanemarjeno slovensko slovstveno polje. Izprva je bil Japelj njegov pristaš, a kmalu je krenil na drugo pot ter s sv. pismom praktično pobijal to, kar so drugi s slovniciami teoretično.

¹⁾ Tudi dandanes treba na to opozarjati naše vnete „Slovane“. Nekateri rodoljubi se tako vnemajo za kako slovansko narečje, da zbok tega zanemarjajo materinščino. Hvala Bogu, da je takih le malo, in da njih veljava ni velika. Uredn.

Njegova zasluga je tudi, da je s Kumerdejem vred opozarjal Slovence na druga slovanska narečja in stopil z največjimi tedanjimi slavisti v slovstveno zvezo. Oba sta hotela spisati nekako primerjalno slovansko slovnico, a čas za tak

poskus ni bil še ugoden, ker posamezna narečja niso imela še dobrih zanesljivih slovníc.

Pogled v Japljevo življenje in zlasti še v njegovo slovstveno delovanje nam ga kaže kot pristnega, samostojno mislečega, nadarjenega

in delavnega Slovenca. Čeprav je vplival nanj nezdravi duh iste dóbe, vendar mu ni škodoval, ni ga narodu odtujil, kakor je žal mnogo drugih mož; njega je le podnetil, da je tembolj gorel za čast in blaginjo očetnjave, da je pospeševal

Profil ženske glave. (Studija. Slikal Alfred Seifert.)

Dušeslovna pisma.

I. Pismo. (Konec.)

Sloveč slovenski pisatelj je povedal pred mnogo leti Slovencem naš rek kot posebno važno pravilo. Ali se je sam ravnal po njem, ali ne, ne morem reči, pač pa je želel, da bi se drugi ravnali po pravilu: Vse umeti je — vse odpuščati. Toda izkušnja ga je učila, da mu mnogi marsičesa niso hoteli odpustiti, marveč mu naravnost očitali to in ono. Ali ga morda niso umevali? Da, umevali so ga in prav zato mu niso hoteli odpustiti nekaterih stvari. Potemtakem ni povsem resničen oni izrek in ni težko pokazati, zakaj in v čem je kriv in napačen.

Glavna napaka je v besedi: vse. Kdo pa naj umeva vse? Kdo umeva do cela človeško srce? Kdo umeva vse okoliščine, vse nagibe, ki gibljejo naše mišljenje in delovanje? Ta „tout comprendre“ ni za človeka. In potem „vse odpuščati!“ Kaj je „odpuščati“? Krivdo ali pregreho ali žaljenje tako prezreti, pozabiti in ne prisoditi, kakor bi ne bilo nič zlega. Če bi videli pri kakem človeku kaj napačnega, rečemo, kadar odpuščamo: „Saj ni nič hudega, saj ni hudo mislil, saj ni drugače mogel, marveč prisiljen je bil tako storiti.“ S takimi besedami in s takim izgovorom navadno odpuščamo. Včasih pa se oziramo na to, da se je razžaljivec poboljšal, ali nas prosil odpuščanja. Kadar se je zgodilo to, tedaj odpuščamo po pravici, zlasti, če še želi, da bi popravil razžaljenje ali pa krivico. Toda oni rek se ne ozira na tako poboljšanje, marveč hoče, naj kar vsako stvar in vsako dejanje že v začetku, že samo na sebi odpuščamo. Tako zahtevati je pa krivično.

„Vse odpustiti torej — treba zato, ker bi popolno spoznanje pokazalo, da ni v nobenem dejanju krivde ali greha, in če je greh, ni prav, da bi mu zamerili.“ Da povem naravnost: ta nauk se opira na tisti modroslovski nauk, ki uči, da človek mora, da je prisiljen vse to storiti, kar stori, in ne more storiti drugače. Grešnik, hudodelec, zlobnež mora tako ravnati, kakor ravna. Zato mu pa kar nič ne zameri tisti, ki to razumeva, kakor tudi pameten človek ne zameri psu, ki je ukradel kos mesa, ali mačku, ki ga je opraskal, ker vé, da pes in maček delata, kakor morata, in nimata proste volje. Kakor lahko vidite, dragi mladi prijatelj, taji ta rek človeško prosto voljo in zato je napačen, v tem

oziru neresničen in celó škodljiv. Oni, ki je prvi spravi ta rek med ljudi, kakor tudi oni, ki so ga ponavljali, tajili so več ali manj človeško prosto voljo.

Toda porečete: Lepše in plemenitejše je odpuščati, kakor kuhati v srcu nevoljo ali imeti dolgo zamero. Res je, a treba prav ločiti: ločiti hudobijo od slabosti, zloben namen od same zmote, trdovratnost od poboljšanja. Za jedno vrsto pač ne moremo in ne smemo nikomur ponujati odpuščanja, pač pa radi in vselej za drugo. Prava modrost, pravo spoznavanje človeka nas uči prav soditi in ločiti, kdaj je hudobija, zlobnost, pregreha, trdovratnost, slab namen (mala fides), škodoželjnost . . ., in kdaj samo slabost, zmota, napaka. Res ni vse pregreha, kar se nam zdi včasih na prvi pogled pregreha. Če bodete hoteli ravnati modro, ne bodete hitro sodili, kakor nas svari tudi sv. pismo, rekoč, naj ne sodimo, da ne bomo sojeni. Še le po dobrem premisleku izrecite svojo misel.

Hudobnežem, zapeljivcem in škodljivcem bi bilo seveda prav, da bi jim dobri ljudje vse odpuščali in — trpeli. A to bi bilo ne samo nespartmetno, ampak tudi krivično. To bi se reklo: Hudobnežem odpuščati kazni, poštenim ljudem jo pa nalagati. Kdo namreč trpi zaradi zlobnih ljudij, kakor dobri in nedolžni ljudje! Kdo ima škodo zaradi slabih in kvarljivih spisov kakor nedolžna mladina? In takim slabim knjigam in spisom, bolje, njih pisateljem da bi vse odpustili, odpustili, kar so storili zla, kar so pokončali dobrega? Ne, nikakor ne, dokler se ne poboljšajo in poravnajo krivice.

Morda se Vam zdé preostre te besede in želite si, da bi zagovarjal jedino odpuščanje. — Toda komu bi to pomagalo? Ko bi vedno le odpuščali, dajali bi potuho zlobnežem, oni bi delali napačno in grešno, od drugih bi pa zahtevali, naj samo odpuščajo. Tudi krepost se ne utrdi v sami mehкости, prijetnosti in hvali, ampak v težavah, med nasprotniki in grajalci. Večkrat koristimo bližnjemu mnogo bolje, da ga naravnost zavrremo, kakor da bi ga mehko božali.

A marsikdaj se odločite jako težko, ali bi odpustili, ali bi nekoliko zamerili in se znesli nad nasprotnikom. Če se gre za to, dragi prijatelj, tedaj odpustite: mnogo manj se motite, mnogo manj storite zla, če odpustite, kakor če se znašate nad kom. Tu se poprimimo načela

nekega svetnika: Če bi že moral biti pogubljen, rajši bi bil zaradi prizanašanja, kakor zaradi trdosti.

Sveto pismo nas uči posebno pogostoma, naj radi odpuščamo. Zato odpuščajte radi, dragi mladi prijatelj, spominjajoč se človeške slabosti, torej tudi svoje slabosti. Prav tega sem Vas hotel spomniti. Kako radi odpuščamo sami sebi! Kako radi se izgovarjamo zastran napak! Ravnajmo tako tudi mi z drugimi ljudmi in več odpuščanja bode na svetu, manj pa zamere.

Učite se radi, dragi moj, dušeslovja; spoznavajte človeka, kolikor morete, da se naučite prav odpuščati. S tem si pridobite tudi mir srca, ki

je najslajši sad pravega znanja. Rad Vam pojasnim jednaka vprašanja, kadar bode te želeli in mi pisali z zaupanjem. Povem odkrito, da ne cenim (razven bogoslovja) nobene znanosti toliko, kakor dušeslovje, ki me uči spoznavati človeka, in nobena vaja se mi ne zdi tako koristna, kakor poznavanje ljudij. Rečem lahko, da me je sreča, ali bolje, božja previdnost vodila že zgodaj na to vednostno polje, in zato mislim, da vsaj toliko umevam to stroko, da Vam ne bodem povedal nič napačnega. Bodite mi zdravi, zdravi zlasti na duši, mirni in veseli, kot učenec prave modrosti! Vedno sem Vaš udani prijatelj.

Modroljub.

Književni glasnik.

Slovenske knjige.

„Slovanska knjižnica“, snopič 8. Mali Zlatko. Češki spisal Jos. D. Konrad, preložil Vekoslav Benkovič. Pogumnim Bog pomaga. Božična pripovedka. Ruski spisal F. N. Polevoj, poslovenil J. J. Kogej. Str. 56. Cena 12 kr.

„Izvestja muzejskega društva za Kranjsko.“ Urejuje Anton Koblar. — Vsebina 4. sešitka: 1. A. Koblar: Boji na Krajinah in zmaga pri Sisku pred 300 leti. 2. dr. Fr. Kos: Nekoliko črtic o turških vojskah. 3. J. Scheinigg: Slovenska osebna imena v starih listinah. (Konec.) 4. S. Robič: Kranjski mahovi. 5. Mali zapiski. — Vsebina 5. sešitka: 1. A. Koblar: Boji na Krajinah in zmaga pri Sisku pred 300 leti. (Konec.) 2. Konrad Črnologar: Dva spomenika osvoboditve Dunaja v l. 1683. 3. Fr. Pokorn: Donesek k zgodovini dominikanskega samostana v Velešovem. 4. A. Koblar: Drobotnice iz furlanskih arhivov. (Dalje.) 5. S. Robič: Kranjski mahovi. (Konec.) 6. Mali zapiski. — Vsebina 6. sešitka: dr. M. Murko: Tri hrv. listine iz Kostanjeviškega samostana. 2. A. Koblar: Cesta čez Ljubelj in ljubeljski piramidi. 3. P. pl. Radics: Valvasorjeva pisma v Londonu. 4. A. Koblar: Valvasor vojak. 5. Janko Barlè: Pisanice iz Bele Krajine. 6. S. Rutar: Iz vatikanskega arhiva. 7. Anton Koblar: Drobotnice iz poslanskih arhivov. 8. Mali zapiski.

Hrvaške knjige.

„Izbrane ruske narodne pripovjetke“, preveo Mirko Divković, ravnatelj kr. gimnazije zagrebačke. U Zagrebu. Knjižara Dioničke tiskare 1893. 8°. Str. 198. Cena 80 kr.

Poljske knjige.

„Z niwy śląskiej“, wiersze Czesława Lubinskiego. Tom pierwszy. Wydanie drugie pomnożone i poprawione. Bytom G.-Ś. Nakładem wydawnictwa „Katolika“. Czcionkami drukarni „Katolika“. 1893. 8°. Str. 158. Cena 62 kr., vezan 93 kr., v eleg. vezavi 1 gld. 12 kr.

„O Pojedynku.“ Kilka uwag. Skreslil Ks. Maryan Morawski T. J. prof. Uniw. Jag. Kraków. Nakładem autora. 1892. 8°. Str. 34.

„Niedziela w Krakowie“, napisał Ks. Jan. Badeni T. J. Kraków. 1893. 8°. Str. 76.

„Zycioris Bł. Rudolfa Akwawiwu i Towarzyszy Meczenników T. J.“ przez Ks. Marcina Czerminskiego T. J. W. Krakowie. 1893. 12°. Str. 63.

„Missyonarz Kampani Rzymskiej Bł. Antoni Baldinucci T. J.“ Napisał Marcin Czerminski. T. J. 1893. 12°. Str. 108.

Domožnanstvo v nemškem jeziku.

„Aus dem Süden“. Agramer Skizzenblätter von Gojmir Krek. Sonderabdruck aus der Zeitschrift: „Südsteierische Post“. Marburg. 1893. Mali 8°. Str. 62.

„Mittheilungen des Musealvereines für Krain.“ Herausgegeben von dessen Ausschusse. Sechster Jahrgang. Erste Abtheilung: Historischer Theil. 8°. Str. 144. Zweite Abtheilung: Naturkundlicher Theil. 8°. Str. 153.

Glasba.

„Popievke“ za četiri mužka grla. Skladao M. B. Rašan iz Istre. V Zagrebu 1893. 4°. Str. 24. Cena 1 gld.